

Univerzita Hradec Králové
Přírodovědecká fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Percepce a tvorba slovenského textu u studentů
vybraných středních škol v Ústeckém a
Jihomoravském kraji**

Bakalářská práce

Autor: Zuzana Brůžová
Studijní program: B1501 Biologie
Studijní obor: Biologie se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk a literatura se zaměřením na
vzdělávání
Vedoucí práce: prof. dr hab. Jaroslav Lipowski

Zadání bakalářské práce

Autor: Zuzana Brůžová

Studium: S12301

Studijní program: B1501 Biologie

Studijní obor: Biologie se zaměřením na vzdělávání, Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Percepce a tvorba slovenského textu u studentů vybraných středních škol v Ústeckém a Jihomoravském kraji**

Název bakalářské práce AJ: Perception and creation of Slovakian text among students of chosen secondary schools in Ústecký and Jihomoravský region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Zjistit stupeň porozumění slovenskému textu (případně i mluvené řeči) u studentů vybraných severočeských a jihomoravských středních škol. Potvrdit známou tezi, že studenti z východní části České republiky rozumějí slovenštině lépe než studenti z části severozápadní. Literatura: dostupné články, M. Nábělková, K. Musilová, M. Sloboda, J. Lipowski

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na zjištění stupně porozumění slovenskému jazyku u studentů středních škol v Ústeckém a Jihomoravském kraji. Teoretická část se zabývá popisem vybraných jevů současného slovenského jazyka, rozdíly mezi českým a slovenským jazykem, pozitivním transferem a jazykovou interferencí. Praktická část je provedena pomocí dotazníkového šetření a je zaměřena především na překlad ze slovenštiny do češtiny a na tvorbu textu ve slovenštině. Cílem práce je zjistit stupeň porozumění jazyku blízkce příbuznému češtině a následně tato data porovnat a zjistit, zda rozdílná vzdálenost od slovenských hranic má vliv na celkovou percepci slovenského jazyka.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. dr hab. Jaroslav Lipowski

Oponent: PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.2.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně (pod vedením vedoucího bakalářské práce) a že jsem v seznamu použité literatury uvedla všechny prameny, z kterých jsem vycházela.

Zuzana Brůžová

V Hradci Králové dne 28. 4. 2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce prof. dr hab. Jaroslavu Lipowskému za cenné rady a veškerý čas, který mi věnoval. Také bych chtěla poděkovat vedení jednotlivých středních škol, které mi umožnilo na dané škole provést šetření, a samotným respondentům, kteří věnovali čas průzkumu.

Anotace

BRŮŽOVÁ, Z. *Percepce a tvorba slovenského textu u studentů vybraných středních škol v Ústeckém a Jihomoravském kraji*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce na Přírodovědecké fakultě Univerzity Hradec Králové. Vedoucí bakalářské práce Jaroslav Lipowski, 51 s.

Bakalářská práce je zaměřena na zjištění stupně porozumění slovenskému jazyku u studentů středních škol v Ústeckém a Jihomoravském kraji. Teoretická část se zabývá popisem vybraných jevů současného slovenského jazyka, rozdílů mezi českým a slovenským jazykem, pozitivním transferem a jazykovou interferencí. Praktická část je provedena pomocí dotazníkového šetření a je zaměřena především na překlad ze slovenštiny do češtiny a na tvorbu textu ve slovenštině. Cílem práce je zjistit stupeň porozumění jazyku blízce příbuznému češtině a následně tato data porovnat a zjistit, zda rozdílná vzdálenost od slovenských hranic má vliv na celkovou percepci slovenského jazyka.

Klíčová slova

slovenský jazyk, rozdílů mezi českým a slovenským jazykem, pozitivní transfer, jazyková interference, percepce, stupeň porozumění slovenštině

Annotation

BRŮŽOVÁ, Z. *Perception and creation of Slovakian text among students of chosen secondary schools in Ústecký and Jihomoravský region*. Bachelor Thesis at Faculty of Science University of Hradec Králové. Thesis Supervisor Jaroslav Lipowski. 51 p.

This bachelor thesis is focused on discovering the level of understanding of the Slovak language among high schools students in Ústecký and Jihomoravský region. Theoretical part deals with description of a chosen phenomena of the present Slovak language, the differences between the Czech and the Slovak language, positive transfer and language interference. The practical part is carried out via questionnaire survey and it is focused especially on translation from the Slovak to the Czech language and creation of texts in the Slovak language. The aim of this thesis is to find out a level of understanding language which is closely related to the Czech language, compare the data and find out whether a different distance from Slovak borders has influence on perception and function of the Slovak language.

Key words

Slovak language, differences between Czech and Slovak language, positive transfer, language interference, perception, a level of understanding of Slovak language

OBSAH

ÚVOD	9
1 SOUČASNÝ SLOVENSKÝ JAZYK.....	10
1.1 Hláskosloví a pravopis	10
1.2 Tvarosloví.....	11
1.3 Slovní zásoba.....	12
1.4 Slovtvorba.....	13
1.5 Skladba	14
2 POROVNÁNÍ ČEŠTINY A SLOVENŠTINY.....	15
2.1 Gramatická a zvuková rovina	15
2.2 Morfologická rovina	17
2.3 Lexikální rovina	17
2.4 Syntaktická rovina	19
3 POZITIVNÍ A NEGATIVNÍ TRANSFER.....	21
4 POZITIVNÍ TRANSFER	23
4.1 Přenos záměrný a spontánní	23
4.2 Přenos přímý a transformovaný	23
5 NEGATIVNÍ TRANSFER – INTERFERENCE	25
5.1 Mezijazyková a vnitrojazyková interference.....	25
5.2 Interference podle jazykových plánů	25
5.3 Interference zjevná a skrytá.....	26
6 VLIV TRANSFERŮ NA PRAKTICKÉ VYUŽITÍ.....	27
6.1 Poslech a porozumění mluvenému projevu.....	27
6.2 Četba a pochopení psaného textu	27
6.3 Překlad psaného textu, písemný projev	28
7 METODOLOGIE	29

8	PŘEKLAD MLUVENÉHO PROJEVU	30
8.1	Ústecký kraj	30
8.2	Jihomoravský kraj	32
8.3	Porovnání	33
9	PŘEKLAD SOUVISLÉHO TEXTU.....	34
9.1	Ústecký kraj	34
9.2	Jihomoravský kraj	35
9.3	Porovnání	35
10	PŘEKLAD SAMOSTATNÝCH SLOV	36
10.1	Ústecký kraj.....	36
10.2	Jihomoravský kraj.....	38
10.3	Porovnání.....	39
11	PŘEKLAD DO SLOVENSKÉHO JAZYKA	40
11.1	Ústecký kraj.....	40
11.2	Jihomoravský kraj.....	42
11.3	Porovnání.....	44
12	CELKOVÉ POROVNÁNÍ	46
	ZÁVĚR	47
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
	SEZNAM PŘÍLOH.....	51

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje percepci slovenského textu u studentů, kteří se narodili několik let po rozdělení Československa a se slovenštinou se nesetkávají v takové míře, v jaké by to bylo možné v době společné republiky.

Téma práce jsem si zvolila na základě blízkého vztahu ke slovenštině a rodinnému zázemí na Slovensku. Další okolností pro zvolení tohoto tématu byla snaha zjistit, v jaké míře studenti gymnázií rozumí slovenskému mluvenému a psanému textu a zda jim percepce činí (nebo naopak nečiní) problémy.

Hlavním cílem této práce je zjistit stupeň porozumění slovenskému jazyku u studentů středních škol v Ústeckém a Jihomoravském kraji a také míru schopnosti aktivního překladu českého článku do slovenštiny. Následným porovnáním těchto dat ze dvou různě vzdálených krajů od slovenských hranic potvrdíme či vyvrátíme tezi, že vzdálenost od hranic má na percepci určitý vliv a tedy že studenti z Jihomoravského kraje slovenštině rozumí lépe.

Tématem percepce a recepce slovenského textu u různých věkových skupin se zabývá Květoslava Musilová a také mnoho bakalářských a diplomových prací. Úzce s tím souvisí také pojem bilingvizmus, kterému se věnuje Marián Sloboda, Květoslava Musilová, Mira Nábělková a další.

Práce je rozdělená na dvě části. Teoretická část se věnuje popisu vybraných jevů současného slovenského jazyka, rozdílům mezi češtinou a slovenštinou ve všech jazykových rovinách, pozitivním transferem a jazykovou interferencí. Praktická část, která byla provedena pomocí dotazníkového šetření, je zaměřena na rozbor textu v jednotlivých úkolech (překlad mluveného projevu, souvislého textu a samostatných slov do češtiny a překlad textu do slovenštiny). U každého dílčího úkolu byly pozorovány pozitivní transfery či jazykové interference. Výsledky tohoto šetření mohou posloužit dalším výzkumům zejména v tom, jaký typ textu je pro české studenty poměrně bezproblémový a který naopak, jaká je jejich schopnost aktivně využívat slovenský jazyk a jaké interference tvorbu textu nejvíce ovlivňují.

1 SOUČASNÝ SLOVENSKÝ JAZYK

Nejedná se o jazykovou příručku slovenského jazyka, ale pouze o vybrané, pro tuto práci důležité gramatické jevy. Tato část slouží jako teoretický podklad pro následující kapitoly, s vybranými jevy se bude dále pracovat.

1.1 Hláskosloví a pravopis

Slovenský jazyk má celkem šest krátkých samohlásek – *i, e, ä, a, o, u*, které se podle místa artikulace dále dělí na přední nebo zadní a vysoké, středové a nízké. (Bělič, 1964, s. 11) Foném /ä/ je rozlišovaný už pouze v pravopise (Lipowski, 2011, s. 34), v současné době se jedná spíše o variantu fonému /e/, protože splývá s výslovností [e]. (Lipowski, 2011, s. 30)

Charakteristické jsou pro slovenštinu dvojhlásky *ie, ia, iu* a *uo* (zapisované jako *ô*). Každé krátké samohlásce odpovídá dlouhá nebo diftong (*i – í, e – ie/é, ä – ia, u – iu/ú, o – ô/ó, a – á/ia*). (Bělič, 1964, s. 12) Tato rozdílnost kvantity se využívá u tzv. rytmického zákona, který udává, že pokud by za sebou měly následovat dvě dlouhé slabiky, ta druhá se změní na krátkou. Za dlouhé slabiky se považují dlouhé samohlásky, diftongy i slabikotvorné hlásky *ř, í*. (Bělič, 1964, s. 18) V 2. vydání Pravidel slovenského pravopisu z roku 1991 se nově (na rozdíl od starších vydání) toto rytmické krácení vztahuje i na přípony *-ár* či *-áreň* (*mliekar, zlievareň*) a na činné přičestí typu *píšuci, vládnuci* (předtím *píšúci, vládnúci*). (Pravidlá slovenského pravopisu, 1991, s. 8)

Krátká samohláska *ä* se zapisuje po retných souhláskách *b, p, m, v*. (Bělič, 1964, s. 13) Výslovnost jako [ä] se považuje za velmi příznakovou, v současnosti je tento foném silně periferní a jeho výslovnost splývá s výslovností fonému /e/. Foném /ä/ je v této době spíš jednou ze zvukových realizací fonému /e/. (Lipowski, 2011, s. 33) Dvojhlásky *ia, ie, iu* se vyskytují pouze po měkkých (či původně měkkých) souhláskách kromě *j*. (Bělič, 1964, s. 14) Co se týče slabikotvorných hlásek, kromě krátkého *r, l* sem patří i dlouhé *ř, í* (*hlbka, vrba*). (Bělič, 1964, s. 18)

Slovenština má celkem 27 souhlásek (včetně periferních fonémů), které se dále dělí podle činnosti hlasivek, podle způsobu artikulace a podle místa artikulace. Typické jsou spřežky *dz, dž*. Pro slovenský jazyk je také charakteristický grafém *l'*, které se v této podobě zapisuje před zadními samohláskami (*a, o, u*), všemi

souhláskami a také na konci slov. (Bělič, 1964, s. 20-22). Foném /l'/ se dostává do pozadí a např. na západním Slovensku dochází ke splývání měkkého fonému /l'/ a neutrálního /l/. (Lipowski, 2011, s. 170-171) Ve slovenštině se více vyskytují souhlásky *g* a *f* (*gombík, fajčit'*). (Bělič, 1964, s. 22)

Hlásky *d', t', ň, l'* se označují písmeny bez háčku (*d, t, n, l*), pokud po nich následují samohlásky *e, i, í* a dvojhlásky *ia, ie, iu*. Vyslovují se ale měkce (slovo *nemoc* se píše bez háčku, ale vyslovuje se [němoc]). (Bělič, 1964, s. 31)

Stejně jako čeština má i slovenština vyjmenovaná slova, v jejichž základech se píše grafém *y* (*ý*); všude jinde a v cizích slovech se píše vždy *i* (*í*). Koncovka přičestí minulého je pokaždé *-li*, nerozlišuje se rod. Píše se tedy *Chlapi spievali* i *Ženy spievali*. (Bělič, 1964, s. 30-31)

Předpony *s-* a *z-* jsou zapisovány foneticky, před samohláskou a každou znělou souhláskou se píše a vyslovuje *z-* (*zbit', zmysel, zhoda*), před neznělou souhláskou naopak *s-* (*spadnúť, správa*). Stejně pravidlo platí i pro psaní spřežek (*zhora, zrazu, spočiatku*). (Pauliny, 1997, s. 39)

1.2 Tvarosloví

Rozdělení slovních druhů je stejné jako v českém jazyce – na ohebné (podstatná a přídavná jména, zájmena, číslovky a slovesa) a neohebné (příslovce, předložky, spojky, částice a citoslovce). (Mistrík, Škvareninová, Hegerová, 1997, s. 16)

Podstatná jména se dělí na konkrétní nebo abstraktní a všeobecná či vlastní jména. (Pauliny, 1997, s. 66) Určuje se rod, číslo a pád. U rodu a čísla je stejné dělení jako v českém jazyce. Co se týče pádů, v novějších jazykových příručkách jich slovenština rozlišuje šest – chybí vokativ, protože se oslovuje nominativem. (Pauliny, 1997, s. 70-71) Vzory u mužského rodu životného jsou *chlap* a *hrdina*, u neživotného *dub* a *stroj*, u ženského rodu *žena, ulice, dlaň, kost', gazdiná*, u středního *mesto, srdce, vysvedčenie* a *dievča*. (Pauliny, 1997, s. 73, 77 a 80)

Přídavná jména se dělí na tzv. vlastnostní, která se dále rozdělují na jakostní a vztahové, a přivlastňovací. Vzory jsou *pekný, cudzí* a *otcov*. Při skloňování adjektiv se musí dodržovat rytmický zákon. (Mistrík, Škvareninová, Hegerová, 1997, s. 30-33)

Zájmena se rozdělují na osobní a zvrtné, přivlastňovací, ukazovací, tázací, vztažné, vymezovací a neurčitě. (Pauliny, 1997, s. 95)

Rozlišují se dvě velké skupiny číslovek – primární a sekundární. Do primárních se zařazují číslovky základní, kolektivní, násobní adverbialní a zlomkové. Do sekundárních číslovek patří řadové, násobné adjektivní a druhové. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 115)

Slovesa se dělí na plnovýznamová a pomocná. Mezi plnovýznamová patří tzv. činnostní, která se dále dělí na předmětová a bezpředmětová. Oproti plnovýznamovým slovesům stojí pomocná, která se dělí na sponová (*byť, stát sa, stávat sa*), způsobová (*chciet, vediet, mať* atd.) a fázová (*ostat, zostat, prestat, neprestat*). Slovesný vid se stejně jako v českém jazyce rozlišuje na dokonavý a nedokonavý, ale slovesa dále mohou být tzv. opakovací nebo neopakovací a jednorázové nebo vícerázové. (Pauliny, 1997, s. 112-115) Slovenština rozlišuje celkem pět konjugačních tříd podle tematických morfémů. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 51)

Prvním neohebným slovním druhem jsou příslovce, která se rozlišují na příslovce místa, času, způsobu, příčiny a míry. (Pauliny, 1997, s. 146) Tvoří se příponami *-o (lahko)*, *-e (dobre)*, *-y (spoločensky)* anebo připojením předložky *s-*, *z-* (*zhora, spravidla* atd.). (Pauliny, 1997, s. 147-148)

Sokolová, Musilová, Slančová (2005, s. 127-128) dělí předložky na vlastní a nevlastní. Typické jsou tzv. složené předložky (*ponad, popri*). Neslabičné prepozice (*s, z, k, v*) se vokalizují přidáním samohlásky *-o*, v případě předložky *k* přidáním *-u*.

Poslední tři slovní druhy, tedy spojky, částice a citoslovce, jsou svou kvalifikací stejné jako v českém jazyce. Částice se dělí na samostatné, které uvozují větu, a nesamostatné, které se přidávají ke slovům (*ktosi* aj.) (Pauliny, 1997, s. 153)

1.3 Slovní zásoba

Ondrus (1972) rozděluje slovní zásobu na sedm velkých skupin.

Podle stylu rozlišuje neutrální, hovorovou, knižní a odbornou slovní zásobu. Mezi knižní zařazuje tzv. kancelarizmy, žurnalismy, exotická a básnická slova. Podle Sokolové (1995) se sem mohou zařadit i bohemismy, tedy prostředky češtiny v jiném jazyce, zde konkrétně ve slovenštině. Dělí je na knižní-příznakové, rovnocenné, hovorové spisovné, nespisovné a nefunkční. Dále je rozděluje na ty,

které se přizpůsobily slovenskému jazyku (*rákosie*), a ty, které zůstaly nepřizpůsobené (*drátenka*).

Další rozdělení slovní zásoby podle Ondruse (1972) je podle hlediska sémantického. Do této kategorie zařazuje polysémantická slova, slova s jedním nebo více významy, homonyma, synonyma a antonyma.

Podle hlediska sociálního a teritoriálního používání rozlišuje dialektismy, argotismy, slang, profesionalismy a terminologická slova.

Do kategorie podle aktivního nebo pasivního používání spadají aktivní (běžně používaná slova) a pasivní (zastaralá, nebo naopak tolik nová, že se ještě ve společnosti nepoužívají) slova, dále zastaralá slova, historismy, archaismy a neologismy.

Hlavní rozdělení z hlediska původu je na slova domácí a cizí, která se dále dělí na slova převzatá, exotická a citátová.

Slovní zásobu podle emocionality a expresivity dělí na kladnou a zápornou. Mezi kladnou patří familiérní slova, hypokoristika, dětská slova a eufemizmy, mezi záporně zabarvená slova pejorativa, vulgární slova, ironicky zabarvená, žertovná a posměšná slova. Ondrus (1972) do žádné z výše zmíněných kategorií nezařazuje deminutiva a augmentativa.

Posledním rozdělením jsou slova podle frekvence.

Pauliny (1981, s. 32 a 38) má odlišné dělení slovní zásoby – podle vztahu jevu skutečnosti k jazykovému znaku, podle míry spisovnosti a podle aktualizace.

1.4 Slovo tvorba

Podle Běliče (1964, s. 34) spočívá tvoření nových slov ve stejných třech základních způsobech jako v českém jazyce – pomocí odvozování, skládání a zkracování.

U odvozování podstatných jmen stále platí pravidlo rytmického zákona (*rozprávka – rozprávkar*). (Pravidlá slovenského pravopisu, 1991, s. 8) Přidáním předpony mohou vzniknout slova jako *vý-hľad*, *sú-časť* ap. Častějším způsobem tvoření slov je přidání přípony, např. *-ár* (*mliekar*), *-áreň* (*strojáreň*), *-isko* (*javisko*), *-ačka* (*polovačka*; poslední dvě zmíněné přípony jsou frekventovanější než v češtině), *-ost'* (*mladosť*), *-ný* (*strieborný*), *-astý/-istý* (*hlinastý*, *žltkastý*) aj. (Bělič, 1964, s. 36-42) Slova s příponou *-tko* jsou považovány za bohemismy,

protože tento sufix slovenština nemá. Nahrazuje ji příponou *-dlo* (čes. *kružítko* – slov. *kružidlo* ap.) (Bělič a kol., 1964, s. 37)

Pauliny (1981) popisuje zbylé dva způsoby slovo tvorby. Skládání spočívá ve spojení dvou slov základových. (Pauliny, 1981, s. 67) Mezi tzv. hybridní složeniny patří slova, u kterých má jedna část cizí původ (*autoškola*). (Pauliny, 1981, s. 70)

Posledním typem obohacování slovní zásoby je zkracování. Jedním z motivů toho postupu může být snaha o ekonomický, úsporný projev. Tímto způsobem vznikají zkratky a značky. (Pauliny, 1981, s. 60)

1.5 Skladba

Stejně jako v českém jazyce i zde je hlavní rozdělení na jednoduché a složené věty. Podle obsahu se rozlišují věty oznamovací, tázací, rozkazovací a zvolací. Dále se věty dělí na kladné a záporné. (Pauliny, 1997, 155-156)

Slovesa se dělí na přechodná a nepřechodná podle toho, s jakým pádem se pojí. Pokud se váže se s bezpředložkovým 4. pádem, jedná se o verbum přechodné. V takovém případě se předmět označuje jako přímý. Pokud se váže s jakýmkoliv jiným pádem, je sloveso označované jako nepřechodné a předmět jako nepřímý. (Pauliny, 1997, s. 166)

Co se týče vykání a oslovení, ve slovenštině se k základnímu tvaru připojuje zájmeno, podobná struktura je v českém jazyce velmi příznaková. Jak už bylo výše zmíněno, oslovuje se nominativem. V tomto jazyce je také větší množství modálních a fázových sloves, slovenština má navíc tzv. limitní slovesa, které popisují stav před provedením určitého děje. U některých sloves jsou pouze vazby s akuzativem (*vážit si niečo*); často se vyskytují předložkové vazby (*smiat' sa na niekom* ap.). V rámci přivlastňování má slovenština tři možnosti realizace – verbum *mat'*, přídavné jméno nebo přivlastňovací zájmeno a posesivní dativ. Možnosti posesivnosti jsou tedy následující – *Brata mám chorého. / Môj brat je chorý. / Bratr mi je chorý.* (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 138-140)

2 POROVNÁNÍ ČEŠTINY A SLOVENŠTINY

V předchozí kapitole, která byla teoretickým podkladem pro tuto kapitolu, byly nastíněny hlavní jevy v současné slovenské jazyce. Úkolem této části je poukázat na odlišné jevy v tak blízce příbuzných jazycích jako je čeština a slovenština a těchto jevů si povšimnout v praktické části bakalářské práce.

Podle výzkumů existuje přibližně 38% úplná (formální i významová) shoda v českých a slovenských textech, 46% částečná shoda a 16 % jevů je naprosto odlišných, pro vzájemné porozumění tedy problematických. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 155)

2.1 Gramatická a zvuková rovina

Po úpravách Martina Hattaly v 19. stol. se spisovná slovenština k češtině přiblížila gramatickým, fonologickým a pravopisným systémem (Lipowski, 2005, s. 11) – oba jsou založeny na morfemické, etymologickém a gramatickém principu, u slovenštiny je dominantnější fonetický princip. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 27)

Velkou odlišností ve slovenské jazyce (a to jak v pravopisné, tak i zvukové rovině) je dodržování rytmického zákona, o kterém jsme se zmínili v podkapitole Hláskosloví a pravopis. V češtině k neutralizaci kvantity nedochází. I z tohoto důvodu se v češtině častěji objevují dlouhé samohlásky, ve slovenštině je naopak větší výskyt krátkých samohlásek (*hlína – hlina, voják - vojak*). (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 26-27)

Dalším rozdílem je výskyt diftongů – slovenština má stoupavé diftongy *ia, ie, iu, ô*, čeština naopak diftongy klesavé, tj. *ou, eu, au*. Pokud se klesavé diftongy objeví ve slovenských slovech, neberou se jako diftong, ale jako dvě samohlásky. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 15) Ve slovenštině najdeme i klesavý diftong *ou* v koncovkách (*so ženou*), který je kvalifikován jako nepravý, funkčně není dvojháskou, ale jako diftong se vyslovuje. (Lipowski, 2011, s. 51) Oproti českému *ou* je výsledkem odlišného vývoje. (Bělič, 1964, s. 16)

Slabikotvorné *r, l* je společné pro oba jazyky, slovenština má navíc dlouhé *ř, í* a český jazyk zase slabikotvorné *m*. V češtině se tyto hlásky mohou nacházet

i na konci slova, ve slovenštině nikoliv; tam se nacházejí pouze v přízvučných polohách. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 16)

Českému jazyku chybí souhlásky *l'* a *dz/dž*, místo nich se ve slovech nachází *l* a *z/ž*. Slovenský jazyk nemá pro češtinu typickou souhlásku *ř*, na pozicích, kde se tato hláska nachází, má slovenština *r*. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 17) Slovenština naopak nemá grafémy *ě, ů* (kterým odpovídá foném /e/ a /u:/) a *ř*. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 24-25)

V češtině je často před samohláskou na začátku slova ráz, který má charakter neznělé souhlásky – proto se znělá změní na neznělou [f~ulici], nebo zůstává neznělá [k~oknu]. Ve slovenštině se ráz nevyskytuje, a proto se znělá souhlásky nemění, ale pokud se tam vyskytne neznělá, změní se na znělou [g oknu]. Chybí tu také protetická hláska *j* – v čes. *jaký/jehla*, slov. *aký/ihla*. Český jazyk je více rázovitý, slovenský více vázaný. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 26)

Pro slovenský jazyk jsou také typické fonémy /d'/, /t'/, /ň/, které se tu vyskytují ve velké míře. Pokud jsou v pozici za nimi samohlásky (*e, i, í*) nebo diftongy, vyslovují se měkce, ačkoliv graficky jako zapsané jako *d, t, n*. (Bělič, 1964, s. 23)

Slovenština více používá zadopatrovou hlásku s fonologickou platností *g*, která je v češtině zcela periferní. Ve většině případů této hlásky odpovídá v českých slovech *k* (*gaštan – kaštan*), výjimečně je tento protiklad v domácích slovech (*mozog – mozek*). V případě přejatých slov se u slovenštiny vyskytuje nezměněná původně anglická přípona *-ing*, v češtině více *-ink* (slov. *mítíng – čes. mítink*), ale existují také dublety, u kterých je možné použít oba tvary (slov. *puding – čes. pudíng/pudink*). (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 17)

Kromě pozice na začátku slova se foném /v/ vyslovuje jako bilabiální /u/ – naopak v češtině vždy jako *f*, např. *div* [d'iũ – d'if]. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 25)

Skupina *sh* se foneticky ustálila na *zh* (*zhoda, zhrnúť*). Pravidla pro psaní předpon *s-* a *z-* jsou upravena důsledně podle výslovnosti. Fonetický princip je hojně uplatňován i u psaní cizích slov, která se přizpůsobují výslovnosti. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 26-28)

Příčestí minulé je ve slovenštině vždy *-li*, nerozlišuje se rod, píše se tedy *Chlapi pracovali* i *Ženy pracovali*. Česká pravidla se řídí shodou přísudku s podmětem.

Výjimečně jsou rozdíly ve slovech jako *rozmarín – rozmarýn, tím – tým, richtár – rychtár* ap. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 28)

2.2 Morfologická rovina

Sokolová, Musilová, Slančová (2005) ve své práci zmiňují následující morfologické rozdíly. Ve slovenštině se infinitivní tvary tvoří pouze příponou *-ť* (*hrat', chytat'*), kdežto u českého jazyka mohou být tvořeny sufixem *-t, -ct* nebo *-ci* (*vést, moct, moci*). Oba jazyky mají plnovýznamová a neplnovýznamová slovesa, která se dále dělí na fázová, modální a sponová. Slovenština má navíc tzv. limitní slovesa *íst', mat'*, o kterých bude větší zmínka v podkapitole Syntaktická rovina. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 50)

U podstatných a přídavných jmen jsou odlišné vzory, tím vznikají hláskoslovné rozdíly v jednotlivých pádech. V českém jazyce se vyskytuje více duálových tvarů. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 75) Dochází zde také k častější vokalizaci předložek *k, v* (*ke druhé, ve městě*). (tamtéž, s. 128)

U slovenštiny je širší spektrum neurčitých a vymezovacích zájmen – českému zájmenu *někdo* může ve slovenštině odpovídat několik výrazů – *dakto, niekto* nebo *vol'akto*. Je tu také víc zájmen odvozených pomocí předpony (*začo, načo*) a přípony (*inakší, onaký*) než v češtině. (tamtéž, s. 114)

Předložka *mimo* se ve slovenštině váže s genitivem (*mimo nášho domu*). Ve větší míře dochází ke spojování předložek se zájmeny (*popri, nadeň, uňho*), v češtině zachovány v archaismech (*naň*). (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 128)

2.3 Lexikální rovina

Stejně lexikální jevy jsou dány genetickou příbuzností jazyků i vlivem češtiny na slovenštinu v době společného vývoje, naopak odlišnosti ve slovní zásobě mohou být ovlivněné různým zastoupením cizích slov, rozdílným přístupem k jazyku v určité etapě vývoje ap. (Nábělková, 2008, s. 175)

„Z 500 najfrekventovanejších lexém je 46% úplne zhodných, 30,8% lexém čiastočne zhodných a 23,2% lexém celkom odlišných.“ (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, str. 155)

Straková (1985, s. 124) rozlišuje difference lexémové, kam zařazuje slova jako *gazda* (*hospodář*), *hydina* (*drůbež*), *mačka* (*kočka*), *korytnačka* (*želva*), *olovrant* (*odpolední svačina*), *cintorín* (*hřbitov*) aj., která považuje za natolik odlišná, že mohou způsobovat problémy v komunikaci.

Vyskytuje se zde také mezijazyková homonymie, které je nutné předejít – nejedná se sice o velmi frekventovaná slova, problematikou tu je shodná formální stránka, ale odlišná významová. Patří sem slova jako *horký* (v češtině *hořký*), *porážka* (čes. *mrtvice*), *pivnica* (*sklep*) nebo sloveso *zaspat'* (čes. *usnout*). (Straková, 1985, s. 128-129).

Velké rozdíly jsou v botanické, zoologické a anatomické terminologii, slovenské názvosloví má silné kořeny v nářečních formách, nedošlo zde k tak velkému sblížení jako v terminologii jiných oborů. Lze uvést příklady jako *čučoriedka* – *borůvka*, *rasca* – *kmín*, *oblička* – *ledvina* aj. (Lipowski, 2005, s. 120)

Dalším příkladem může být slovo *pochovat* (*pochovat'* ve slovenštině). V českém jazyce může být tento výraz chápán buď jako pohřbít mrtvého, nebo pohoupat dítě v náručí. (Budovičová, 1985, s. 31)

Existují příslovce specifické pro daný jazyk, které se tvoří jiným způsobem než ostatní. Ty mohou způsobit problémy při porozumění. Jedná se např. o příslovce *dnu* (čes. *dovnitř*), *náročky* (čes. *úmyslně*) a další. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 126)

Ve slovenštině existují předložky, které jsou formálně stejné jako v češtině, ale nabývají jiného významu. Lze uvést příklady jako *íst' po lékara* (*pro lékaře*), *pri Žiline* (*u Žiliny*) atd. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 128)

Při tvoření slov se v obou jazycích uplatňují stejné principy zmíněné v podkapitole Slovo tvorba, většinou se odlišují některými příponami a předponami (čes. *pokladní* – slov. *pokladník*, čes. *předsedkyně* – slov. *predsedníčka* atd.). U slovenštiny je u deminutiv a expresivních slov častá přípona *-ko* (*dedko*, *Janko*). Odlišuje se pojmenování celého rodiny – ve slovenštině se používá přípona *-ovci* (*Novákovci*), v češtině *-ovi* (*Novákoví*). Přípona *-dlo* odpovídá české příponě *-tko* (*měřítko* – *meradlo*). Jak už bylo zmíněno v podkapitole Slovo tvorba, slova s takovou příponou jsou považována za bohemismy. Sufix *-tko* je ve slovenském jazyce pouze ve slově *pravítko*. Odlišnosti v tvoření slov mohou být základem pro vznik kontaktních jevů. (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 151-152)

Přípona *-ička*, kterou se v českém jazyce tvoří hlavně deminutiva, ve slovenštině stejnou platnost nemá. Tento sufix se objevuje u názvů povolání v ženském rodě – odpovídají tomu české přípony *-ice* nebo *-ka* (*pracovníčka* – *pracovnice* atd.) (Straková, 1985, s. 126) Přípona také může změnit význam odvozeného slova – např. podle Krátkeho slovníka slovenského jazyka slovo *magistra* označuje farmaceutku, která pracuje v lékárně, přičemž tvar *magisterka* označuje absolventku vysokoškolského studia jakéhokoliv zaměření (kromě technického), nejenom absolventku farmacie. (Kačala, Pisárčiková, Doruľa, Považaj, 2003). Ne ve všech případech odpovídá slovenská předpona *pre-* českému prefixu *pře-* (*prekopat tunel x překopat zahradu*, tedy znovu okopat aj). (Peciar, 1985, s. 91)

Nábělková (2008, s. 156-171) se ve své publikaci zabývá mj. paralelními texty, které se objevují např. na obalech výrobků. Jedním z důvodů je snaha předejít komunikačnímu šumu. Paralelní texty se ale na obalech objevují i v případě, že se jedná o viditelně stejná slova, tedy taková, u kterých lze bez problémů odvodit význam.

Na závěr této podkapitoly je nutné podotknout, že podle Budovičové (1985, s. 30) není možné, aby na celém území České republiky byla stejná úroveň porozumění; uvádí slova jako *dědina* či *stolař* vyskytující se v moravském nářečí, která jsou shodná se slovenštinou.

2.4 Syntaktická rovina

Jedná se o jevy v syntakticko-morfologické rovině.

Ve slovenštině neexistuje spojení *dostat'* + n/t-ové příčestí – v češtině je běžný tvar např. „*Dostal jsem dovoleno pít kávu.*“, ve slovenštině se místo podobného spojení používá aktivní konstrukce „*Dovolil mi piť kávu.*“ (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 64)

Oslovení a vykání je ve slovenštině realizováno tzv. oslovovacím nominativem – slovenština tedy nepotřebuje vokativ a celkový počet pádů se ustálil na šesti, ne na sedmi jako v českém jazyce. U vykání je ve slovenštině v množném čísle navíc i sloveso (*Urobili ste to?*), kondicionálový morfém *ste* zůstává samostatně (*Vysvetlili by ste mi to?*); v českém jazyce zůstává l-ové příčestí v jednotném čísle (*Udělal jste to? Vysvětlil byste mi to?*) (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 138)

Slovenština má navíc tzv. limitní slovesa (*íšť, mať - Išlo ho poraziť, Od zlosti ma malo rozhodit'*), která „označujú prípravný stav pred uskutečnením nejakého deja (ktorý sa nerealizuje). Uplatňujú sa tu slovesá vyjadrujúce psychosomatický stav.“ (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, str. 138) Překlad do češtiny je různý, ale často se v takových případech objevují výrazy *málem* nebo *skoro*. Slovenský jazyk má také větší zásobu fázových sloves, navíc se můžou pojit i s infinitivem ve více případech než v českém jazyce (*Pustil sa spievať - Pustil se do zpěvu*). (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 138-139)

Odlišné jsou vazby některých sloves. Tam, kde jsou ve slovenštině vazby s akuzativem, je v češtině většinou genitiv (neplatí to vždy, některá slovesa se mohou pojit s oběma pády). Jedná se o spojení jako *vážit' si niečo - vážit' si něčeho, všimnúť si niečo - všimnout si něčeho* ap. Dalším rozdílem je přítomnost (nebo nepřítomnost) předložky, např. *smiať sa na niečom - smát se něčemu, zúčastniť sa na niečom - zúčastnit se něčeho* atd. Odlišují se i vazby s neurčitým zájmenem a rozvíjejícím přídavným jménem; ve slovenském jazyce je adjektivum většinou v nominativu nebo akuzativu (*To je niečo iné.*), v češtině v genitivu (*To je něco jiného.*) (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 139)

Co se týče negace, kromě klasického způsobu společnému oběma jazykům (připojením *ne-* k slovesu) se ve slovenštině ve větší míře používá tzv. analytické negování, a to jak u slovesa *byť*, tak i u jiných tvarů (*Nie som vinná. Nie každý to vie.*) (Sokolová, Musilová, Slančová, 2005, s. 138-139)

3 POZITIVNÍ A NEGATIVNÍ TRANSFER

V předchozích dvou kapitolách byly nastíněny vybrané jevy současného slovenského jazyka a rozdíly mezi češtinou a slovenštinou. Jak bylo již zmíněno (a na příkladech ukázáno), tyto jazyky si jsou velmi podobné, ale najdou se odlišnosti, které mohou v praktickém využití způsobovat jazykovou interferenci. Úkolem této kapitoly je nastínění problematiky ohledně kladného a záporného přenosu v blízkce příbuzných jazycích.

V úvodu je nutné upozornit na to, že ačkoliv většina autorů rozlišuje transfer pozitivní (kladný vliv na jazyk) a negativní (záporný vliv) neboli interferenci (Dvořáková, 2011, s. 29), Veselý (1985, s. 28) ve svém díle uvádí jména jako J. Flešner a S. Siatkowski, kteří termín interference dělí na kladný a záporný, resp. stimulující a brzdící. V této práci se budeme držet klasického rozdělení Veselého (1985, s. 16-18), tedy na vliv pozitivní, negativní a nulový. Budeme se zabývat především prvními dvěma zmíněnými.

Jako pozitivní transfer se označují souběžné jevy, které lze najít v mateřském i cizím jazyce. Tyto podobné struktury, které se objevují ve všech jazykových rovinách, usnadňují osvojování nového jazyka. (Hudečková, 2013, s. 26) U velmi blízkých jazyků, jako je čeština a slovenština, může dojít až k pasivnímu bilingvistu, tj. schopnosti přirozeně mluvit dvěma jazyky. (Hoffmannová, Müllerová, 1993, s. 311)

Naopak odlišné jevy se označují jako negativní transfer či interference. Může se týkat jak zvukové stránky jazyka (výslovnost, přízvuk ap.), tak i významové roviny (přenos idiomů). (Krystýnková, 1995, s. 48) *„Žák, který se začíná učit cizí řeč, má ve svém vědomí pevně zafixován systém jazyka mateřského. Vyjadřovací způsob mateřštiny, na který je zvyklý, mu připadá přirozený a obecně platný, a proto má sklon vnášet jej i do dalšího studovaného jazyka.“* (Krystýnková, 1995, s. 48-49) Mezi negativní transfer lze zařadit také situaci, kdy se jevy v obou jazycích shodují, ale jedinec je nesprávně vyhodnotí jako rozdílné. Chyby vzniklé tímto negativním vlivem bývají označovány jako interferémy. (Krystýnková, 1995, s. 48-49)

V našem případě lze uvést následující příklady (některé jevy byly převzaty z praktické části této práce). V rámci grafiky a pravopisu může při tvorbě

slovenského textu dojít k používání typických hlásek pro češtinu – *ě* nebo *ů*, popř. v menší míře *ř* (*nězmení, týžně, těplota* ap.). V lexikální rovině může být problémová homonymie, kterou jsme přiblížili v druhé kapitole. Jedná se o slova jako *vedro, horký čaj, pivnica* atd. V gramatické rovině dochází k přizpůsobování slovenských slov českým či naopak (*brezen* místo *marec, týdeny* místo *týždne* ap.). Podle Krystýnkové (1995, s. 50) je důsledkem působení těchto negativních transferů vznik tzv. třetího systému, tedy jakéhosi deformovaného jazyka. Hoffmannová a Müllerová (1993, s. 312) uvádějí, že propojení dvou jazyků (konkrétně češtiny a slovenštiny) do jednoho se často objevuje u Slováků déle žijících v Čechách (nebo naopak), u kterých se sejde několik faktorů (aktuální psychický stav či nejistota ap.), kvůli kterým nejsou schopni použít pouze jeden jazykový kód.

4 POZITIVNÍ TRANSFER

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, mezi pozitivní transfer (neboli kladný přenos) patří jevy, které usnadňují zvládnutí cizího jazyka pomocí podobných jevů, které se vyskytují v mateřském jazyce. Jedinec tak znalost mateřštiny může využít při snaze porozumět příbuznému jazyku. Veselý (1985, s. 23) tento kladný přenos dělí na záměrný, spontánní, přímý a transformovaný.

4.1 Přenos záměrný a spontánní

Záměrný přenos se vyznačuje účelností – Veselý (1985, s. 23) uvádí příklad z vyučovací hodiny ruského jazyka. Učitel při výkladu žáky záměrně upozorní, že daný probíraný jev je velmi podobný v českém jazyce, nebo že je dokonce totožný. Může se jednat o upozornění na velmi podobnou výslovnost či (až na výjimky) stejné skloňování.

Naopak přenos spontánní je většinou podvědomý. Při četbě či poslechu cizojazyčného textu jedinec na základě podobnosti a kontextu dokáže odhadnout správný význam slova či celé syntaktické struktury. (Veselý, 1985, s. 23) Po přečtení úryvku „*Vlak riadi rušňovodič ovládaním rušňa. Jazda vlaku sa na rušni ovláda meničom smeru, ktorým rušňovodič určuje, ktorým smerom sa bude rušeň a celý vlak pohybovať.*“ [online: dostupné z: <http://duef.uniza.sk/index.php?go=prednasky&prednaska=10>] je jedinec na základě kontextu a znalosti stejných slov (v tomto případě výrazu *vlak*) schopen odhadnout, že rušňovodič bude ten, kdo vlak řídí, tedy strojvůdce, a rušeň bude samotné hnací vozidlo, tedy lokomotiva.

4.2 Přenos přímý a transformovaný

U prvního typu, tj. přenos přímý, se jedná o jednoduchý přenos všech jevů zcela stejných, nebo těch, u kterých jsou zanedbatelné rozdíly. Příklad lze uvést u dalšího příbuzného jazyka – ruštiny. Zde se přímý přenos uplatňuje u výslovnosti některých hlásek, psaní shodných písmen, ale také u teoretických znalostí jako je schopnost poznat podle struktury slova podstatné jméno či sloveso. (Veselý, 1985, s. 23-24) U slovenštiny se jedná o stejné hlásky, které se od českého jazyka až na pár výjimek neliší, nebo formálně i významově stejná slova.

U transformovaného přenosu je typickým jevem modifikace – zde je nutné u podobných jevů upozornit na potřebnou úpravu. U přímého přenosu nic takového nutné nebylo, protože výslovnost jedné hlásky odpovídala výslovnosti téže hlásky v mateřském jazyce – naopak u transformovaného přenosu může při použití špatné výslovnosti dojít k nesrozumitelnosti sdělení, posunu významu nebo jednoduše k nedodržení základních gramatických pravidel. (Veselý, 1985, str. 25) Ve slovenštině se může jednat o odlišné hlásky (a tedy pro česky mluvící obyvatele i o novou výslovnost) *ä, ô, ř, í*; v takovém příkladě může dojít k nedodržení slovenské výslovnosti, nikoliv k posunu významu a k nesrozumitelnosti sdělení. Dalším jevem, na který je nutné upozornit, jsou jiné vazby sloves (opět by pravděpodobně nedošlo ke komunikačnímu šumu) a s tím spojená přítomnost či nepřítomnost předložek (podkap. Syntaktická rovina). Problematický může být výskyt limitních sloves, u kterých je pravděpodobné, že český příjemce sice odhadne správný význam limitního slova *íst'*, ale pokud nebude upozorněn na existenci těchto specifických sloves, může dojít k doslovnému překlad těchto verb a tím se věta stane nesprávnou a nesrozumitelnou. Dalším odlišnostem, na které by bylo potřeba v rámci předejití interference upozornit, je věnovaná samostatná kapitola Porovnání češtiny a slovenštiny.

5 NEGATIVNÍ TRANSFER – INTERFERENCE

„V teorii cizojazyčného vyučování rozumíme interferenci narušování normy při užívání cizího jazyka, a to buď vlivem jevů mateřského jazyka, nebo vlivem jiných jevů daného cizího jazyka. Interferenci můžeme v podstatě ztotožnit se záporným přenosem, protože tu jde o neuvědomělé (a přitom mylné) přenášení jevů z jazyka do jazyka nebo uvnitř cizího jazyka samotného.“ (Veselý, 1985, str. 28)

Tento pojem lze používat také čistě v lingvistické oblasti, kde se jedná o přenos prvků z jednoho jazyka do druhého – díky jazykovým kontaktům je výsledkem přejímání slov. V současné době se ale v této souvislosti častěji používá termín integrace či konvergence jazyků. (Veselý, 1985, s. 28)

5.1 Mezijazyková a vnitrojazyková interference

Mezijazykovou (interlingvní) interferenci lze chápat jako negativní vliv mateřského jazyka v situacích, kdy si žák osvojuje cizí jazyk. (Veselý, 1985, s. 29) U slovenského jazyka se tato interference může projevit u odlišných vazeb, v koncovce příčestí minulého, používání českých hlásek ve slovenských slovech (*nězmení*) atd.

Na druhé straně stojí vnitrojazyková (intralingvní) interference, kdy nedochází k vlivu jiného jazyka, ale pouze odlišných jevů v témže jazyce. Rozlišuje se ještě další typ, a to interference kombinovaná, tedy spojení dvou předchozích. (Veselý, 1985, s. 29)

5.2 Interference podle jazykových plánů

Další rozdělení je podle jazykových plánů, které Veselý (1985, s. 29-32) dále dělí na interferenci grafickou, pravopisnou, lexikální, morfologickou, syntaktickou a zvukovou. Pro potřeby této bakalářské práce uvádíme u jednotlivých jazykových rovin vlastní příklady, protože Veselý (1985) tuto interferenci aplikuje na ruský jazyk.

V rovině pravopisné může dojít k nedodržení pravidel při psaní dvojhlásek *ia, ie, iu* a dalších specifických struktur, ale také může dojít k přenosu pravopisných norem mateřského jazyka do cizího. V lexikální rovině se může objevit již zmíněná

homonymie či problematika doslovného překladu, kdy dané slovo, které se sice podobá slovu v mateřštině, v cizím jazyce nabývá odlišného významu (slov. *horký* – čes. *hořký*). V morfologické rovině může dojít k přizpůsobování cizích jevů mateřštině, mezi které můžeme zařadit snahu dodržovat shodu přísudku s podmětem, ačkoliv ve slovenštině je ve všech případech v přičestí minulém *-li*. V syntaxi může nastat situace, kdy autor textu přenáší zvláštní struktury mateřského jazyka do jazyka cizího. Ve zvukové rovině se nabízí odlišná výslovnost; ve slovenském jazyce najdeme specifické hlásky jako *ä, l', í, r* nebo *ô*, které mohou mluvčímu činit potíže. Ten si proto dané slovo foneticky přizpůsobí mateřštině. Podle Křížové (2009, s. 26) se tato interference se nejvíce projevuje v nepřipraveném projevu, kdy je patrný přenos jevů z mateřského jazyka.

5.3 Interference zjevná a skrytá

U zjevné interference „*dochází ke zřejmému narušení normy a tudíž k očividné chybě.*“ (Krystýnková, 1995, s. 50) Naopak u skryté dotyčný použije prostředky či jevy, které se nacházejí v obou jazycích; můžeme sem zařadit homonyma a frazémy (Veselý, 1985, s. 32) Mezi homonyma patří např. slovo *horký* (čes. *hořký*), *pivnica* (*sklep*) a další, která byla zmíněna v kapitole Porovnání češtiny a slovenštiny. Dalším příkladem jsou také frazémy, tedy stejná slova, která ale mohou mít v konkrétním použití v rozličných jazycích odlišný význam.

Šourkové rozlišuje interferenci v oblasti zvrtných sloves (Kopuleťová, 2007, str. 16); problematika rozdílného užívání zvrtných sloves se v češtině a slovenštině ve velké míře nevyskytuje, odlišnosti jsou např. ve spojení *pretekat sa* (Pisárčiková, 1988, s. 41), které v českém překladu znamená *soutěžit, bojovat*, nebo *sporit sa* (Pisárčiková, 1988, s. 8), které je opisem pro spojení *mít spor* (ve slovenštině je možné používat oba tvary, v českém jazyce se používá pouze druhý tvar).

Jak bylo v předchozích kapitolách nastíněno, blízká příbuznost jazyků může mít na zvládnutí druhého cizího jazyka velmi kladný vliv, dochází k rychlejšímu přenosu stejných jevů a tím pádem k rychlejšímu upevnění výrazů z cizího jazyka. Na druhé straně tu ale může stejnou měrou jako kladný vliv působit i ten záporný. (Veselý, 1985)

6 VLIV TRANSFERŮ NA PRAKTICKÉ VYUŽITÍ

Veselý (1985, str. 43) tvrdí, že „v receptivních dovednostech (čtení a poslechu) převažuje u českých žáků vliv kladný, naproti tomu při dovednostech produktivních (při samostatném ústním nebo písemném vyjadřování) vliv negativní.“ Podle Hoffmannové a Müllerové (1993, s. 316) je u Slováků dlouho žijících na území České republiky nejvíce znatelná interference ve fonetické (uplatnění rytmického zákona, měkkost ve výslovnosti českých slov) a suprasegmentální rovině (intonace).

6.1 Poslech a porozumění mluvenému projevu

Mezi negativní faktory mluveného projevu patří rychlost promluvy a rozdílná výslovnost, která nemusí být pro posluchače vždy zřetelná. U nahrávek může porozumění komplikovat také špatná kvalita. Nevýhodou mluveného projevu je také to, že si posluchač nemůže zvolit vlastní tempo, nemůže zpomalit a ani se v promluvě vracet (v případě, že se jedná o rozhovor, promluvu ap.), jako by to bylo možné u psaného textu. Z výše uvedeného vyplývá, že poslech je náročnější než četba cizojazyčného textu; i přesto je porozumění projevu v příbuzném jazyce (čeština – slovenština, čeština – ruština atd.) snadnější než v případě, že by promluva byla v jazyce vzdáleném (např. čeština – norština ap.). Kladný transfer se zde projevuje v menší míře. (Veselý, 1985, s. 45-46)

Zeman (1997) ve svém výzkumu týkající se percepce slovenské kultury (na příkladu záznamu televizního programu) upozorňuje, že neporozumění může pramenit z toho, že příjemce nemá povědomí o dané, v tomto případě slovenské, kultuře.

6.2 Četba a pochopení psaného textu

Veselý (1985, s. 44) rozlišuje techniku čtení a chápání psaného textu. U obou těchto typů se u příbuzných jazyků prosazuje kladný přenos. Věty s podobnými slovy i podobnou konstrukcí jako v mateřském jazyce jsou srozumitelné i ve chvíli, kdy jedinec cizí jazyk, ve kterém je věta napsaná, ovládá velmi málo. Dokonce i v případě, že se čtenář setká s obtížnou větou, je schopný na základě porovnání některých podobných slov odhadnout význam vybraných výrazů a od toho odvodit

význam celé věty. Z tichého čtení se „stává poměrně nejsnadnější řečová dovednost.“ (Veselý, 1985, s. 44). Funguje zde také tzv. potenciální slovník, do kterého se zařazují slova či gramatické jevy, se kterými se jedinec dosud nesešel, ale je schopný odvodit význam. (Veselý, 1985, s. 44) Naopak existují výrazy, které lze odhadnout velmi obtížně – „u nich se může uplatnit odhad kontextový, který je ovšem značně nejistý.“ (Veselý, 1985, s. 45). Rozsah tohoto potenciálního slovníku je dán příbuzností jazyků; čím bližší je jazyk, tím je slovník větší. Prosazuje se zde především kladný přenos, ale v malé míře také záporný. (Veselý, 1985, s. 45)

Situace, ve které se lidé dorozumívají vlastními jazyky a navzájem si rozumí (např. v době existence Československé republiky), se nazývá dvojjazyčnost či bilingvismus. Příklad, kdy člověk rozumí cizímu jazyku, aniž by jím mluvil, se nazývá percepční bilingvismus. (Sloboda, 2004, str. 208) Rozlišuje se také výskyt více jazyků u jedince nebo celé společnosti (Nekvapil, Svoboda, Wagner, 2009, s. 43). Definice semikomunikace, která s touto problematikou úzce souvisí, je definována jako „propouštění zpráv přes poněkud vysokou úroveň, komunikačního šumu“. (Sloboda, 2004, str. 211) Někteří autoři popisují semikomunikaci jako negativní jev, jiní nerozlišují, zda je pozitivní či negativní. (Sloboda, 2004, s. 211-212) Budovičová (1985, str. 27) zmiňuje, že v době společného státu byla míra schopnosti rozumět druhému jazyku vysoká, protože bylo mnoho pořadů a textů dostupných jak v češtině, tak i ve slovenštině.

6.3 Překlad psaného textu, písemný projev

Při tvorbě psaného projevu převažuje u příbuzných jazyků kladný přenos, ale najdeme zde také vliv negativního transferu (Veselý, 1985, str. 48), a to zejména v případech, kdy jedinec nezná všechna specifika daného cizího jazyka. Mohou poté nastat chyby jako *koň* místo *kôň*, *podla* místo *podľa* ap. Objevuje se také hyperkorektnost, kdy na základě správných dvojic jako *může-môže* dosadí mluvčí typický jev daného jazyka i do slov, ve kterých se podle gramatických pravidel vyskytovat nemůže (*zôstal som* místo *zostal som*, *nadprômerné* místo *nadpriemerné*).

7 METODOLOGIE

Zkoumání bylo provedeno pomocí kvantitativní metody.

Výzkumné šetření bylo provedeno na dvou středních školách, a to v Krupce (Biskupské gymnázium Bohosudov) a Brně (Gymnázium, Brno, třída Kapitána Jaroše 14). Průzkum byl proveden během školního roku 2013/2014 pomocí dotazníkového šetření s otevřenými odpověďmi (prázdný dotazník je připojen k práci jako příloha č. 1, jeden ukázkový vyplněný jako příloha č. 3). Zkoumání se zúčastnilo 60 studentů navštěvující 3. ročník čtyřletého gymnázia. Jednalo se přesně o 30 dívek a 30 chlapců ve věku 16-17 let.

Dotazník obsahoval celkem čtyři úlohy a jednu doplňkovou otázku. Prvním úkolem byl poslech a překlad mluveného projevu ve slovenštině, v druhém studenti překládali souvislý slovenský text, ve třetí úloze byl překlad samostatných slov a čtvrtý úkol spočíval v překladu českého textu do slovenštiny.

Cílem tohoto průzkumu bylo zjistit stupeň porozumění a aktivního užívání slovenského jazyka a následně po porovnání výsledků potvrdit (popř. vyvrátit) tezi, že respondenti z Jihomoravského kraje rozumí více než respondenti ze vzdálenějšího Ústeckého kraje.

8 PŘEKLAD MLUVENÉHO PROJEVU

K prvnímu úkolu byla použita nahrávka rozhlasové stanice ReginaBB s názvem *Ovocné stromy vo februári a odoberanie vrúbľov* [online: dostupné z: <http://www.rtv.s.sk/radio/archiv/1501/103098>]. Tento příspěvek byl odvysílán 1. února 2014. Záznam je k dispozici jako příloha č. 2 (dostupný na přiloženém CD) a pro potřeby bakalářské práce byl zkrácen a upraven.

V každém kraji byla nejprve puštěna celá souvislá nahrávka, aby studenti věděli, jaké je téma, čím nahrávka začíná a čím končí, a poté po jednotlivých úsecích, kdy studenti měli čas na samotný překlad a zapsání. Po dokončení překladu byla opět puštěna celá, aby si respondenti mohli svůj přeložený text zkontrolovat.

Posuzována byla úspěšnost překladu mluveného textu.

8.1 Ústecký kraj

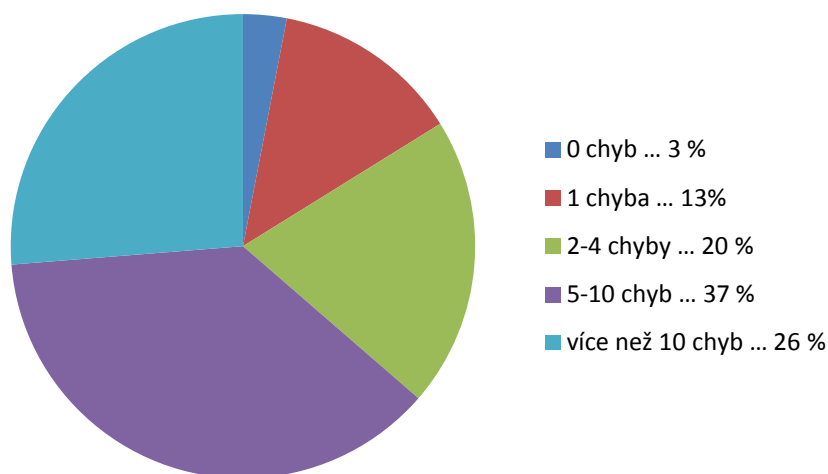
Zcela bez chyby byl text přeložen jednou studentkou (3 %). Tato studentka v poslední otázce uvedla, že má na Slovensku rodinu a že se s ní několikrát do roka vidá. Se slovenštinou se tedy setkává často a to má zřejmě vliv na bezproblémovou percepci a překlad slovenského mluveného textu.

Celkem 13 % respondentů v překladu udělalo jednu chybu, jednalo se o nesprávný překlad slova *dreviny*, které překládali jako stromy, přestože slovo *dřeviny* existuje v českém jazyce a tento pojem zahrnuje nejen stromy, ale také keře a polokeře. Dalším častým nesprávným překladem bylo slovo *gazdovstvo*, které studenti překládali jako zahradu či počínání. Tyto dva jevy patřily k nejvíce problematickým v celém výzkumu.

U pětiny studentů, tedy 20 %, se vyskytovaly nesprávné jevy v rozmezí dvě až čtyři chyby. Mezi nejčastější chyby v této kategorii patřil překlad věty „*Tu sú naše telefónne čísla.*“ jako „*Tady je naše telefonní číslo.*“, docházelo tedy k nedodržení mluvnické kategorie čísla. Studenti mohli být zmatení z toho, že vzápětí slyší v podstatě jen jedno (delší) telefonní číslo (nahrávka byla pro potřeby práce zkrácena), ale i přesto se jedná o nesprávný překlad. Některá slova respondenti úplně vynechali.

Celkem 37 % studentů mělo pět až deset chyb, vyskytovaly se zde chyby už výše zmíněné, mezi další patřil nesprávný překlad jevu *február* překládaný jako březen či leden nebo překlad spojení *jednou za týždeň* jako *každý týden*.

Zbýlých 27 % respondentů mělo deset a více chyb, velmi často se objevovala vynechaná slova, nesprávný překlad slov *dreviny* a *gazdovstvo*, spojení *nič iné* jeden student přeložil jako *ničivé*. Tato chyba pravděpodobně pramení z (pro studenta) nesrozumitelného mluveného projevu, rychlosti promluvy ap., kontextově slovo *ničivé* neodpovídá zbytku věty. Jedná se o interference fonetickou. Tito studenti, kteří měli deset a více chyb, v poslední otázce tohoto dotazníku uvedli, že se se slovenštinou nesetkávají vůbec, nebo pouze výjimečně či náhodně (televize, hudba).

Graf č. 1 – úspěšnost překladu mluveného projevu v Ústeckém kraji

Mezi nejčastější chyby patřila chybějící slova (studenti buď neznali správný význam, nebo nestihli slovo přeložit), pro 63 % studentů bylo neznámé slovo *gazdovstvo* (čes. hospodářství, statek), překládali ho jako království, úroda, zahrada, stromy, plody nebo pokrok. Celkem 34 % respondentů nesprávně přeložilo výraz *dreviny*, objevoval se nesprávný (resp. neúplný) překlad stromy.

8.2 Jihomoravský kraj

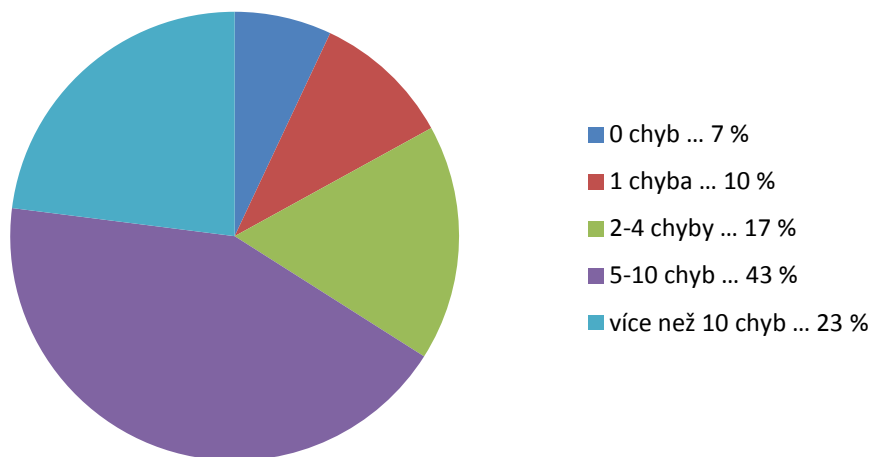
Dva studenti (7 %) z tohoto kraje měli mluvený projev přeložený bez chyby. Oba uvedli, že se se slovenštinou setkávají poměrně často, jeden má prarodiče na Slovensku, které navštěvuje, druhý udržuje kontakt se slovenskými kamarády.

Celkem 10 % respondentů mělo v překladu jednu chybu, jednalo se o nesprávný překlad slov *dreviny* a *gazdovstvo*.

V rozmezí dvě až čtyři chyby bylo 17 % studentů, nejčastějšími chybami byla chybějící slova a objevil se také nesprávný překlad věty „*A keď nič iné, (...)*“ jako „*A když nic není, (...)*“. V případě správného překladu studenti správně změnili akuzativ přídatného jména u originální slovenské věty na genitiv v českém překladu (a to jak v Jihomoravském, tak v Ústeckém kraji). V tomto příkladě se zde projevil transformovaný pozitivní transfer.

Téměř polovina studentů (43 %) měla rozmezí pěti až deseti chyb. Opět mezi nejčastější chyby patřila chybějící slova a nesprávný překlad slov *dreviny* a *gazdovstvo*. Dále se objevovaly nesprávné překlady u slov *počúvať* (přeloženo jako *všimnout si* nebo *zjistit*), *dnešná téma* (přeloženo jako *běžné téma*; pravděpodobně vliv fonetické interference) nebo *bez ohľadu na* (přelož. *vzhledem*).

Celkem 23% studentů mělo deset a více chyb, kromě již výše zmíněných nejčastějších chyb se zde objevovaly nesprávné překlady slov *počúvať*, které zde bylo ve smyslu poslouchat rádio (přeloženo jako *slyšet* nebo *sledovat*), nebo nesprávný překlad slova *február*.

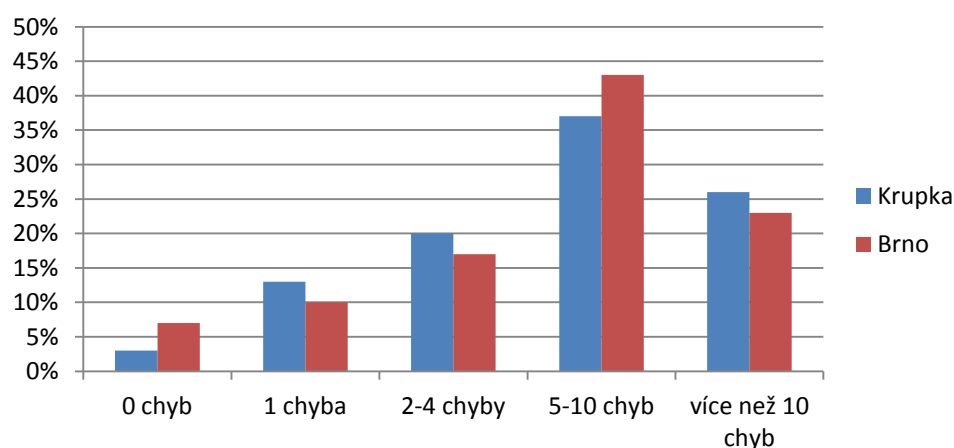
Graf č. 2 - úspěšnost překladu mluveného projevu v Jihomoravském kraji

Stejně jako v Ústeckém kraji, i zde mezi nejčastější chyby patřila chybějící slova; tento problém mohl být způsoben rychlostí nahrávky (přestože byla puštěna i po kratších úsecích s dostatečným časem na překlad) a případným šumem ve třídě. Celkem 53 % neznalo správný překlad slovo *gazdovstvo* (objevily se překlady jako *plodiny*, *rostlinstvo*, *zvířectvo* nebo *revír*) a 20 % nesprávně přeložilo slovo *dreviny* (opět nepřesný překlad *stromy*).

8.3 Porovnání

Z grafu, který zobrazuje procentuální zastoupení studentů u jednotlivých počtů chyb, je patrné, že v obou krajích byla velmi podobná úspěšnost (př. neúspěšnost v druhé polovině grafu), která se odlišovala max. 5 %. U největšího počtu studentů, v obou krajích skoro 50 %, se objevilo pět až deset chyb. Rozdíl byl v překladu slov *dreviny* a *gazdovstvo*, které patřily k problematickým. V Ústeckém kraji slovo *dreviny* nesprávně přeložilo 34 % studentů, v Jihomoravské podstatně méně, celkem 20 % respondentů. V Ústeckém kraji slovo *gazdovstvo* neznalo 63 % studentů, v Jihomoravském kraji 53 % studentů. V obou případech je to více jak polovina dotazovaných. Všichni respondenti správně přepsali telefonní čísla.

Tento výzkum potvrzuje tezi Veselého (1985, s. 46), že je poslech a porozumění mluvenému projevu náročnější než percepce psaného textu. Oproti druhému úkolu (tj. překlad psaného textu), kde je vysoké procento úspěšnosti, je zde vyšší procento studentů, kteří udělali pět a více chyb (horní hranice nebyla stanovena).

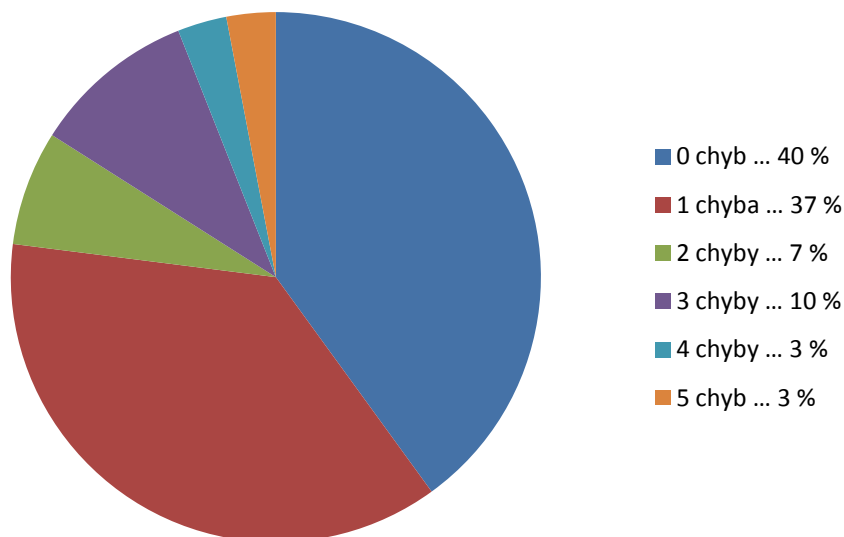
Graf č. 3 - porovnání úspěšnosti v překladu mluveného projevu

9 PŘEKLAD SOUVISLÉHO TEXTU

Pro tento úkol zabývající se překladem do českého jazyka jsme zvolili slovenský článek s názvem Dočasná slepota zlepšila sluch (Ballová, 2014), publikovaný v Denníku Sme. Pro potřeby bakalářské práce byl text upraven.

9.1 Ústecký kraj

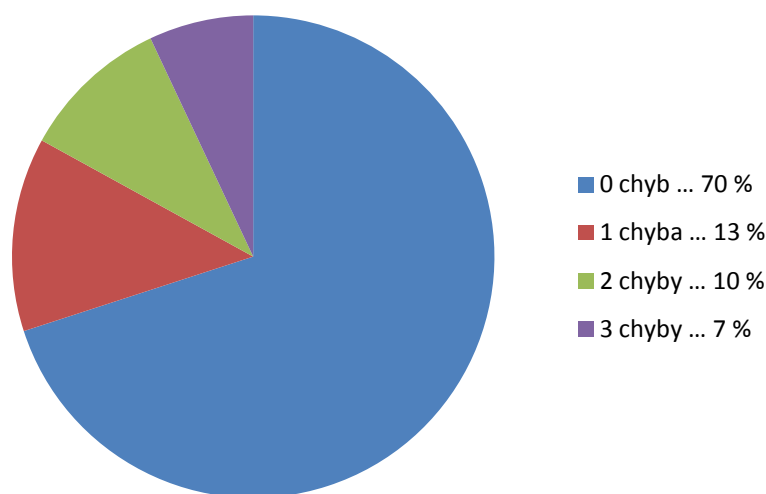
Celkem 40 % studentů mělo celý text přeložený bez chyby. U 37 % se objevila jedna chyba, jednalo se o nesprávné překlady slov *rozličný* (překlad *jiné*), *sluchová kôra* (*ucho*), *počuli* (*poslechly*), *ostrejšie* (*hlasitěji*), *jednoducho* (*akorát*) nebo *nepočujúci* (*nevidomí*). U 7 % respondentů se objevily dvě chyby (překlad slovesa *počuli* jako *vnímali*), u 10 % byly tři nesprávné překlady (výraz *rozličný* přeložen jako *hlučný*, *kôra* jako *ústrojí*, *nové* jako *živé*, záměna aktivního tvaru *posilnili sme* za pasivum *se posílilo*). Čtyři a pět chyb mělo 3 % studentů (slovo *myším* bylo zaměněno za *myšlení*, *kôra* za *komoru* ap.) Neobjevilo se více jak pět chyb. Mezi nejčastější chyby patřil nesprávný překlad slova *prirodenom* (*svetle*), který studenti zapisovali jako *přírodním*. Dalšími chybami byla úplně chybějící slova.

Graf č. 4 - procentuální zastoupení počtu chyb v překladu souvislého textu v Ústeckém kraji

9.2 Jihomoravský kraj

V tomto kraji přeložilo 70 % studentů článek bez chyby. Jeden nesprávný překlad se objevil u 13 % respondentů (záměna minulého času slovesa *zlepšil sa* za budoucí čas *zlepší se*, slovo *nepočujúci* přeloženo jako *nevidomí* či *hluchoněmí*), 10 % studentů nesprávně přeložilo dva jevy a u 7 % byl nesprávný překlad tří slov. Poměrně častým nesprávným překladem bylo slovo *jasněji* u slovenského originálu *ostrejšie*. V překladu se neobjevily více než tři chyby.

Graf č. 5 - procentuální zastoupení počtu chyb v překladu souvislého textu v Jihomoravském kraji

9.3 Porovnání

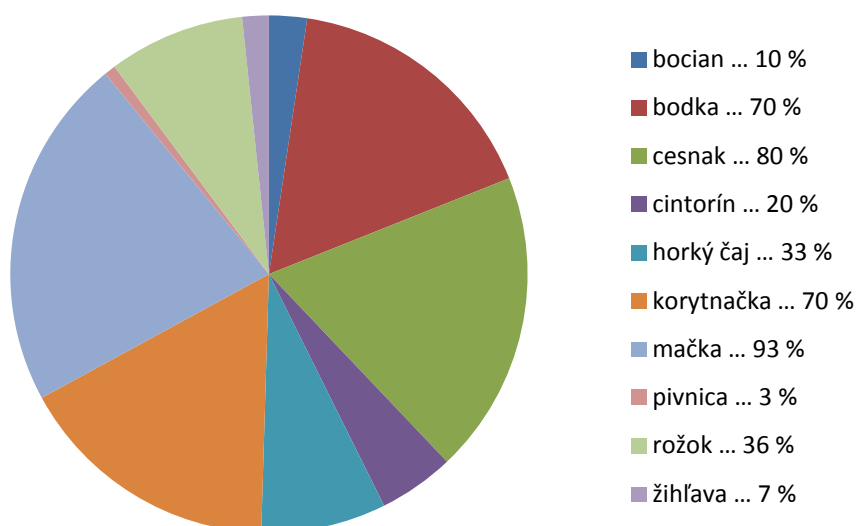
Vyšší úspěšnost překladu byla v Jihomoravském kraji, kde text bezchybně přeložilo 70 % studentů. Je to velký rozdíl oproti Ústeckému kraji, kde článek bez chyby přeložilo pouhých 40 %. V Ústeckém kraji se objevovaly nesprávné překlady i u slov, které jsou v českém jazyce stejné nebo velmi podobné (*myši*, *kôra*, *jednoducho* ap.). Ačkoliv většinou správně přeložili výraz *počut'*, v několika případech se objevil nesprávný překlad jevu *nepočujúci*, a to hlavně jako *nevidomí* či *hluchoněmí*, přestože z kontextu vyplývalo, o jaké postižení se jedná. Mezi časté chyby patřil také nesprávný překlad slova *prirodzenom*. Převažuje zde vliv pozitivního transferu. Při překladu do českého jazyka nedodržovali shodu přísudku s podmětem.

10 PŘEKLAD SAMOSTATNÝCH SLOV

V tomto úkolu měli studenti přeložit deset slov, které nebyly dány do žádného kontextu, bylo tedy obtížnější zvolit správný výraz. Slova, která měli překládat, byla tato: *bocian*, *bodka*, *cesnak*, *cintorín*, *horký čaj*, *korytnačka*, *mačka*, *pivnica*, *rožok* a *žihľava*. Jedná se o slova odvoditelná (*cesnak*), známá z důvodu upozorňování na lexikální rozdíly mezi češtinou a slovenštinou (*korytnačka*) a slova zcela neznámá a nepodobná českým ekvivalentům (*cintorín*, *žihľava*).

10.1 Ústecký kraj

Nejvíce správných odpovědí bylo u překladu slova *mačka* (kočka), tento výraz znalo 93 % studentů. Druhé nejznámější slovo bylo *cesnak* (česnek), které správně přeložilo 83 % studentů. Nadpoloviční většina (tj. 70 %) uvedla správný překlad u slov *korytnačka* (želva) a *bodka* (tečka). Přibližně třetina studentů znala správný význam slov *rožok* (rohlík, růžek – 36 %) a *horký čaj* (hořký čaj – 33 %). Do méně známých slov patřilo *cintorín* (hřbitov – úspěšnost 20 %) a *bocian* (čáp – úspěšnost 10 %). Nejméně správných překladů mělo slovo *žihľava* (kopřiva), a to 7 %, a *pivnica* (sklep) s 3% úspěšností.

Graf č. 6 - úspěšnost překladu jednotlivých slov v Ústeckém kraji

V nesprávných překladech se u položky *pivnica* objevovala slova jako hospoda, pivnice či kvasnice. Je zde zřetelná motivace slovem pivo. Jedná se o interferenci fonetickou.

U slova *žih'ava* převládal překlad jihlava (s malým začátečním písmenem) a žížala. Je zde zřejmý vliv fonetický. Dále také žehlička, žiletka nebo žihadlo. Podobná písmena studentům připomínala název českého města Jihlava, ale jak je zřejmé, tak si byli vědomi toho, že ani v původním slovu velké písmeno není. Další špatné překlady pramenily pravděpodobně z ovlivnění prvním písmenem v původním jevu.

U *cintorínu* se v rámci špatného překladu nejvíce objevilo slovo citrón (které opět pramení z podobného složení písmen), dále vlak, náměstí, nočník, klobouk nebo cimbuří. Vzhledem k odlišnosti těchto slov není možné odhadnout důvod, proč původní slovo bylo překládáno zrovna takto.

U slova *bocian* byly překlady jako krocán, velbloud, jehlan, květák, botník, bochník. Názvy zvířat mohly pramenit z toho, že student věděl, že se jedná o zvíře, ale netušil, o jaké přesně. Slova botník a bochník byly pravděpodobně motivovány opět prvním písmenem v původním jevu.

U spojení *horký čaj* se nejvíce objevoval nesprávný překlad horký čaj. Plyne to z homonymie a neznalosti slovní zásoby slovenštiny; slovo horký se v češtině běžně vyskytuje a v tomto spojení to není nic neobvyklého. U tohoto jevu se jedná o skrytou interferenci.

U jevu *rožok* se vyskytoval překlad roh, ježek, roztok a chléb. Ježek je pravděpodobně motivován grafémem ž a stejným počtem písmen.

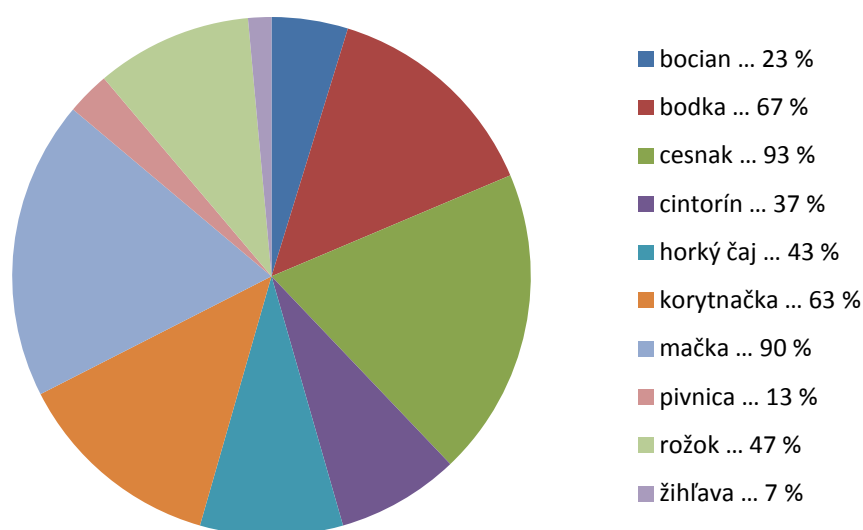
U slova *bodka* se objevoval překlad budka (motivovaný stejnými písmeny v obou slovech, interference fonetická), bota, čapka a pomoc.

Korytnačka byla nesprávně překládána jako slepice, krab, bába u koryta či malé koryto. Malé koryto mohlo být motivováno koncovkou -(a)čka; v češtině existují deminutiva s touto příponou jako knížečka, ovečka ap., ve slovenštině se ale tímto způsobem zdrobňeliny netvoří. V tomto případě se jedná o mezijazykovou interference.

Mezi často správně překládané slova patřil *cesnak*, u kterého se objevil překlad cibule. U slova *mačka* se neobjevil žádný nesprávný překlad, buď to studenti přeložili správně, nebo do kolonky nenapsali nic.

10.2 Jihomoravský kraj

Nejznámější slova byla *cesnak* (úspěšnost 93 %) a *mačka* (90 %). Více než polovina studentů znala správný překlad slov *bodka* (67 %) a *korytnačka* (63 %). Skoro polovina znala slovo *rožok* (47 %) a *horký čaj* (43 %). O něco méně respondentů znalo správný překlad jevu *cintorín* (37 %). Mezi nejméně známá slova patřil *bocian* (23 %), *pivnica* (13 %) a *žihlava* (7 %).

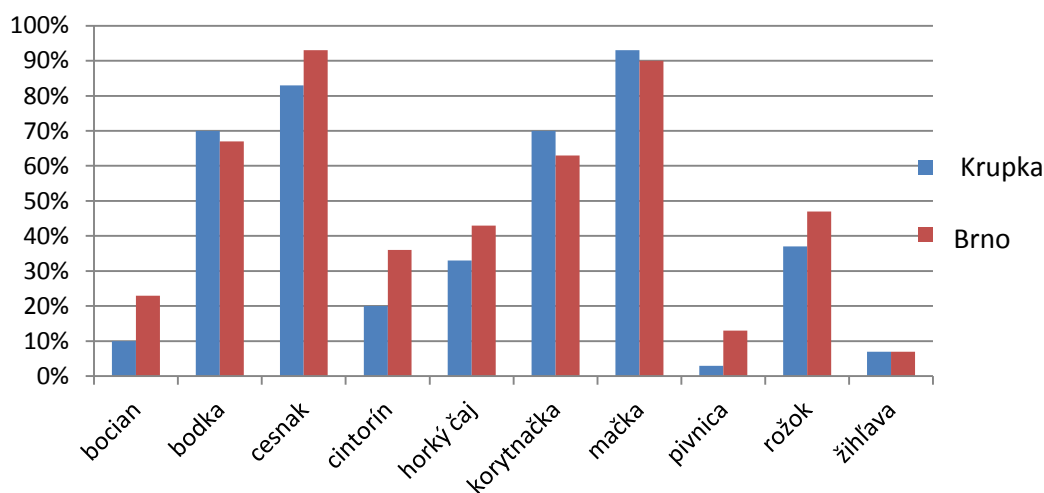

Graf č. 7 - úspěšnost překladu jednotlivých slov v Jihomoravském kraji

V překladech slova *žihlava* se objevovala slova jako jihlava, žehlička, záře, jehla, ježek, žížala, houpačka. *Pivnica* byla překládána jako pivnice (jedná se o interferenci fonetickou), hospoda nebo pivovar. U slova *bocian* byly překlady bochník, polibek, beran, tulipán a sklep. U jevu *cintorín* se objevovala slova jako citrón, kostel, cedník, citrónovník, hrob a kříž. U *horkého čaje* nastala stejná situace jako v Ústeckém kraj, nesprávný překlad buď zněl horký čaj, nebo tam respondent nenapsal nic; tento příklad byl projevem vlivu interference skryté. Nejčastějším překladem slova *rožok* byl roh. U položky *korytnačka* se objevil překlad žába a zelňačka. *Bodka* byla překládána podobně jako v první situaci, a to jako bouda, budka (interference fonetická), ale také i jako bodlák. U nejznámějších slov *mačka* a *cesnak* se byl buď správný překlad, nebo žádný.

10.3 Porovnání

V poměru zadaných slov a správných odpovědí byla celková úspěšnost v obou krajích téměř 50 %, výrazně nelišila. Co se týče jednotlivých slov, větší úspěšnost překlada byla v Jihomoravském kraji. Jak je zřejmé z grafu, mezi nejčastěji správně překládaná slova patřila v obou krajích shodně slova *cesnak* a *mačka*, naopak nejméně známé jevy byly *bocian*, *pivnica* a *žihlava*. Poměrně velký rozdíl v úspěšnosti byl u slov *bocian*, *cintorín* a *pivnica*, více správných překladů se vyskytlo v Brně. V Ústeckém kraji znalo více respondentů správný výraz pro *korytnačku*, ale nejednalo se o velký rozdíl. Položku *žihlava* přeložilo v obou krajích shodně pouhých 7 % studentů. Nejméně známé slovo v Ústeckém kraji byla *pivnice*, kterou znal pouhý jeden student. V Brně to naopak byla *žihlava*, kterou správně přeložili dva respondenti.

Graf č. 8 - porovnání úspěšnosti překlada jednotlivých slov

11 PŘEKLAD DO SLOVENSKÉHO JAZYKA

Pro tento úkol jsme zvolili článek s názvem Březen bude teplý a bez deště, publikovaný 1. března 2014 na serveru Novinky.cz [online: dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/329097-brezen-bude-teply-a-bez-deste.html>]

Článek byl pro potřeby bakalářské práce zkrácen.

Tento text jsme zvolili z důvodu výskytu mnoha jevů, na kterých je možné ukázat, zda studenti z obou krajů znají specifika slovenského jazyka a zda je dokážou aplikovat na text.

Sledovali jsme 30 vybraných jevů ve slovenštině (které jsou v následujícím textu označené tučně), ze kterých se posléze odvodila procentuální úspěšnost jednotlivých studentů v obou krajích. Ostatní jevy (ať už správné, nebo ovlivněné jazykovou interferencí), které nebyly součástí hodnocení úspěšnosti, budou zmíněny v jednotlivých kapitolách.

Již přeložený text:

*Súčasný charakter počasia sa nezmení ani v **marci**. Podľa **predpovede** ČHMÚ nás **čakajú prevážne nadpriemerné teploty a malé množstvo zrážok**. Z hľadiska odchýliek od normálu by **mali byť prvé tri marcové týždne** teplotne nadpriemerné. Priemerná teplota v Českej republike je v marci 3,8°C. **Najnižšia** priemerná teplota **bola** zaznamenaná v roku 1958, **kedy dosiahla -1,4°C**. **Najmenej** pršalo v roku 2003, **najviac** potom v roku 2000.*

11.1 Ústecký kraj

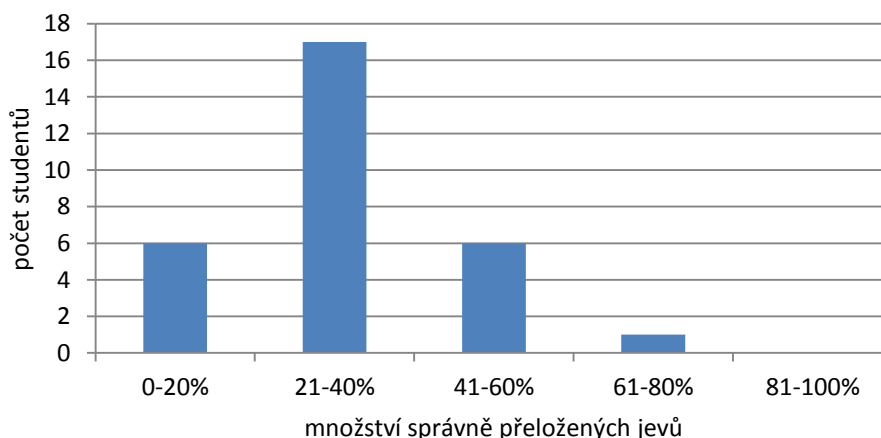
Co se týče maximální úspěšnosti v tomto kraji, bylo to 67 % správně přeložených sledovaných jevů – dosáhl toho jeden student. Tento student má přátele na Slovensku, několikrát do roka se s nimi vídá osobně a velmi často komunikují přes sociální sítě.

V grafu, který následuje za tímto textem, je pět kategorií odstupňovaných podle úspěšnosti. V první skupině, která správně přeložila 0-20 % sledovaných jevů (tedy maximálně pětinu), bylo šest respondentů. V druhé kategorii, tj. úspěšnost překladu 21-40 % jevů, byla nadpoloviční skupina respondentů, celkem 17. Třetí skupina, do které patří šest studentů, přeložila správně 41-60% sledovaných jevů.

V předposlední kategorii s úspěšností 61-80 % byl pouze jeden student s 67 % správně přeložených jevů. Vyšší úspěšnost než 67 % v tomto kraji nebyla.

Mezi nejčastější jevy, které studenti překládali správně, patřila slova *tri* (toto slovo přeložilo celkem 87 % studentů, je zřejmé, že většina studentů ví, že slovenský jazyk nemá souhlásku *ř* a místo toho má *r*; u jednoho studenta se objevil překlad *tři*, u zbývajících dvou tato část úplně chyběla), *súčasný* (sledovali jsme, zda respondenti mají povědomí o tom, že se ve slovenštině kromě koncovek nevyskytuje klesavý diftong *ou* a že má tato dvojhláska v češtině podobu samohlásky *ú* ve slovenštině; několikrát se objevil překlad *súčasný*, kdy si studenti neuvědomili, že grafém *ů* slovenština nemá – zde je projevila interference pravopisná), *sa* (jiný tvar zvrátneho zájmena), *charakter* (u tohoto jevu se projevili většinou pozitivní transfer – předpokládali jsme, že v některých dotaznících se objeví hyperkorektnost, tedy že slovo stejné jako v češtině respondenti přizpůsobí slovenštině a změní to tak, aby jim „znělo slovensky“ – to nastalo u 30 % studentů, kteří slovo přeložili jako *charaktor*), *čakajú* (u tohoto slova byly sledovány dva jevy, nejprve změna samohlásky *e* > *a*, poté odlišnost koncovek, které jsou dané jinými slovesnými třídami, podobný je příklad *rozumějí* – *rozumejú*).

Ústecký kraj

Graf č. 9 - počet studentů a množství správně přeložených jevů v Ústeckém kraji

Naopak mezi nejčastěji nesprávně překládané jevy patřilo slovo *odchyliak* (diftong *ie* je tu v pozici vkladného vokálu, kterých má slovenština více než čeština), *nadpriemerný* (nepoužití stoupavého diftongu *ie*), *z hl'adiska, podl'a* (buď

úplná neznalost grafému *l'*, nebo studenti nevěděli, že se píše mj. před samohláskami *a, u, o*), *mali* (ve slovenštině se nerozlišuje rod, přičestí minulé je vždy *-li*, studenti zřejmě ovlivněni originálním textem; projevil se negativní transfer).

Např. u slova *najmenej* se ve velké míře se projevil negativní transfer, studenti často používali českou předponu *nej-*, popř. nechali český ekvivalent nejméně, ale objevila se slova jako *nejméňa, nejmaněj, najmieň, najvíce* ap. V těchto případech se jedná o interference v morfologické rovině.

Slovo *březem* nesprávně přeložilo 80 % studentů, byl zde znatelný nejen vliv češtiny a přizpůsobování tomuto jazyku (několikrát se objevil překlad *brezen*), ale také vliv germánských jazyků, kdy dokonce dodrželi psaní velkých písmen v názvech měsíců (překlady jako *März, Marz, March*). Dokonce se objevil překlad *február* nebo *máj*. Jedná se o interference mezijazykové a lexikální.

Také se zde objevila interference vnitrojazyková, a to v případech, kdy studenti používali specifické slovenské grafémy tam, kde se podle pravidel neobjevují. Docházelo tedy k hyperkorektnosti. Byla to např. slova *nadprômerné, bôl, sôčasný, množstvo, nezmenia, prevádzne, v Českej republike* ap.

Co se týče interferencí podle jazykových plánů, v textech se objevovaly interference pravopisné, tedy české pravopisné jevy ve slovenských slovech (*súčasný, týždne, maly byt', najmeněj, srážok*), fonetické, kde došlo ke změkčení některých fonémů, přizpůsobení grafického zápisu zvukové realizaci (*nejnižie, najnižšja, nejvjac, teplota, t'aplota* atd.), morfologické (*teplotňaj, srážok*) i lexikální (*brezen, März*).

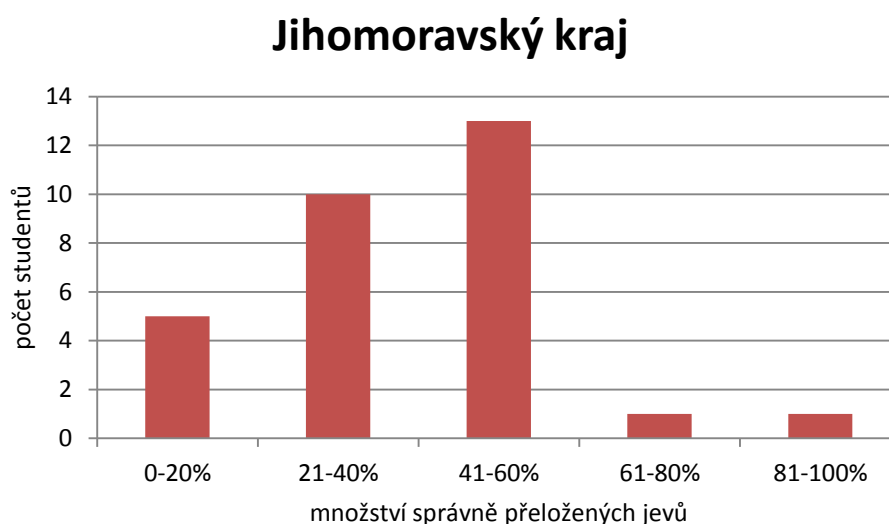
11.2 Jihomoravský kraj

Jeden student dosáhl maximální úspěšnosti, a to 87 %, tedy 26 správně přeložených jevů z těch, které jsme sledovali. Studentka, která této hodnoty dosáhla, v poslední otázce uvedla, že pochází z jižního Slovenska a tuto zemi 1-2x ročně navštěvuje.

Stejně jako v Ústeckém kraji, i zde byli studenti rozděleni do kategorií podle úspěšnosti překladu. V první skupině, která přeložila 0-20 % jevů, bylo celkem pět studentů. Byl mezi nimi i respondent, který tento úkol vůbec nevyplnil. Do další kategorie, tj. 21-40 % správně přeložených jevů, spadalo deset studentů. Skupina,

kteřá se pohybovala kolem úspěšnosti 50 % (kat. 41-60 %), byla nejpočetnější, celkem 13 studentů, to je skoro polovina všech dotazovaných v tomto kraji. Jeden student spadal do kategorie 61-80 % a jeden do poslední kategorie 81-100 % správně přeložených sledovaných jevů.

Mezi nejčastěji správně překládané jevy patřilo slovo *tri* (stejně jako v Ústeckém kraji studenti ví, že souhláska ř se ve slovenštině nevyskytuje), zvrtné sloveso *sa* (odlišný tvar oproti českému), *predpovedi*, *nezmení* (u těchto slov jsme sledovali, zda studenti vědí, že se ve slovenštině nevyskytuje pouze grafém ř, ale také grafém ě) a *súčasný* (zde se podobně jako v Ústeckém kraji projevila interference pravopisná, u mnoha respondentů se objevil tvar *súčasný*).

Graf č. 10 - počet studentů a množství správně přeložených jevů v Jihomoravském kraji

Jevy, které patřily do těch nejčastěji nesprávně přeložených, byly podobné, jako v Ústeckém kraji. Nejmenší úspěšnost mělo slovo *zrážok*, kde nikdo z respondentů nepoužil správnou předponu *z-*. Správnou koncovku přitom použilo 50 % studentů. Mezi další slova patřila příslovce *najmenej* a *najviac*, která se objevovala ve tvarech *najmenie*, *nejveľa* a velmi často také jako *najmeněj*; u takových tvarů je zde zřejmý vliv mateřštiny, kdy studenti do slovenských slov aplikovali české grafémy. Skupiny *de*, *te*, *ne*, *le* se ve slovenštině v určitých případech vyslovují měkce, ačkoliv se u nich žádný znak, který by tyto hlásky změkčoval, neobjevuje.

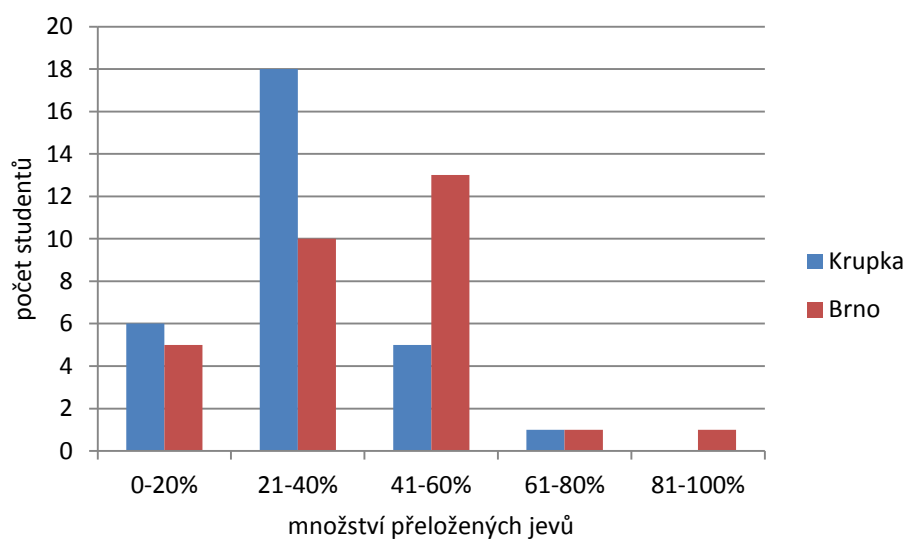
Jedná se o interferenci pravopisnou. Podobně jako v Ústeckém kraji, i zde byly problémy se slovy (*z*) *hl'adiska, podl'a, odchyliak a mali*.

Co se týče překladu slova *březem*, u poloviny studentů se objevil správný překlad, tedy *marec*. U nepřesných překladů byl opět zřejmý vliv germánských jazyků (*Marz, Merz, märc, March*). Dva studenti toto slovo přeložili jako *máj* a jeden jako *Február*.

Vyskytly se zde interference pravopisné (*súčasný, charaktěr, maly byť, srážok*), fonetické (*najvjacej, týžně*), morfologické (*teplotňaj, čekajia*) a lexikální (*breznové, March* ap.). Také se objevila hyperkorektnost u slov *bôl, sôčasný* nebo *zôstane*.

11.3 Porovnání

Vzhledem k procentuálnímu množství přeložených jevů byli úspěšnější studenti z Jihomoravského kraje. Vypovídá o tom také max. úspěšnost, která byla v Krupce 67 %, kdežto v Brně až 87 %. Tam nejvíce studentů přeložilo 41-60 % sledovaných jevů, kdežto v Ústeckém kraji bylo největší zastoupení v kategorii 21-40%.

Graf č. 11 - porovnání úspěšnosti překladu do slovenštiny

V obou krajích patřily mezi bezproblémová slova *súčasný* (tedy změna stoupavého diftongu v češtině na grafém *ú*), *predpovedi* (studenti mají povědomí o tom, že se ve slovenštině nevyskytují grafémy *ř* a *ě*), *sa* (správný tvar tohoto zvrátneho zájmena, změna e>a) a *čakajú* (opět změna e>a, odlišná koncovka).

Naopak mezi jevy, které způsobovaly potíže, byly předpony (z- ve slově *zrážky*, *naj-* ve slovech *najviac* a *najmenej*), grafém *l'* (*podl'a*, *z hl'adiska*), používání českého grafému *ě* jako prostředek pro změkčení slova a nakonec také hyperkorektnost ve slovech *bôl*, *sôčasný*, *v Českej republike* ap. U sloves studenti dodržovali shodu přísudku s podmětem, ačkoliv ve slovenštině je pouze jediná koncovka příčestí minulého, a to *-li*. Vznikaly tedy věty jako „*Prvé tri týždne by mali byť teplotne nadpriemerné.*“ Je zajímavé, že u druhého úkolu, kdy překládali slovenský text do češtiny, naopak shodu přísudku s podmětem nedodržovali. To může vypovídat o tom, že se soustředili na překládání, opsali to, co viděli v originálním textu, a nepřemýšleli nad gramatickými pravidly.

V Ústeckém i Jihomoravském kraji se objevily interference ve všech jazykových rovinách.

12 CELKOVÉ POROVNÁNÍ

V prvním úkolu, který spočíval v překladu mluveného projevu, byly výsledky z obou krajů velmi podobné. V Ústeckém kraji přeložil celý text správně jeden student, v Jihomoravském kraji dva studenti. Další rozdělení podle počtu chyb se mezi jednotlivými kraji liší o max. 5 %, ve většině případů je rozdíl ještě menší. Na obou místech byly shodné chyby, a to chybějící slova a nesprávný či nepřesný překlad slov *dreviny*, *február* a *gazdovstvo*. V konečném součtu měli lepší překlad mluveného projevu studenti z Jihomoravského kraje, ale jak již bylo zmíněno, mezi respondenty z obou míst nebyly velké rozdíly.

Druhým úkolem byl překlad souvislého textu. Zde se objevily poměrně velké rozdíly – v Jihomoravském kraji mělo 70 % studentů text přeložený bez chyby, zatímco v Ústeckém kraji mělo bezchybný text pouze 40 % respondentů. I přesto se vzhledem k počtu chyb potvrzuje výrok Veselého (1985, s. 44), že je četba a porozumění souvislému textu jednou z nejsnadnějších řečových dovedností. Ani v jednom kraji se neobjevily více jak tři chyby.

Třetí úkol byl zaměřený na překlad samostatných slov. Zde už tak vysoká úspěšnost jako v předchozím úkolu nebyla, bylo to dáno především tím, že slova nebyla zasazena do jakéhokoliv kontextu, a bylo tedy obtížnější najít správný význam. Celková úspěšnost byla v obou krajích téměř 50 %. Co se týče jednotlivých studentů a překladu slov, větší úspěšnost byla v Jihomoravském kraji. Nejvíce známá byla v obou krajích slova *cesnak* a *mačka*, naopak nejméně známá byla *pivnica* a *žih'ava*. Poměrně velký rozdíl v úspěšnosti byl u slova *cintorín* (Krupka – 20 %, Brno – téměř 40 %).

U posledního úkolu (překladu do slovenštiny), bylo vybraných třicet jevů, ze kterých se poté odvodila úspěšnost. V Jihomoravském kraji téměř polovina studentů správně přeložila 40-60 % sledovaných jevů, v Ústeckém kraji nadpoloviční většina respondentů přeložila více než 20 %, ale méně než 40 % jevů. Z těchto čísel lze odvodit, že v překladu do slovenštiny byli úspěšnější studenti z Jihomoravského kraje. Z poslední otázky v dotazníku vyplývá, že mnoho z těchto respondentů má rodinu na Slovensku, kterou navštěvuje, nebo přátele, se kterými komunikují přes sociální sítě. Se slovenštinou se setkávají poměrně často. Naopak studenti z Ústeckého kraje uvedli, že se s tímto jazykem setkávají výjimečně, především skrze média. I tyto aspekty mají velký vliv na rozdíly ve výsledcích.

ZÁVĚR

V teoretické části této bakalářské práce jsme se zabývali popisem vybraných jevů současného slovenského jazyka, rozdíly mezi českým a slovenským jazykem, pozitivním transferem a jazykovými interferencemi, které mohou mít obrovský vliv na percepci jazyka i aktivní tvorbu textu. V praktické části jsme v jednotlivých úkolech sledovali, jak studenti z Ústeckého a Jihomoravského kraje rozumí mluvenému a psanému slovenskému jazyku.

U souvislého psaného textu bylo v obou krajích minimum chyb, naopak u samostatných slov, kde nebylo možné odhadnout kontext, se úspěšnost blížila k 50 %. U mluveného projevu se nejčastěji objevovalo pět až deset chyb, ale je nutné podotknout, že se nejednalo o krátký text, takže i tento počet chyb není vzhledem k rozsahu překládaného projevu nijak závažný. Nejsnadnější byl pro studenty překlad souvislého textu. Druhý v pořadí byl překlad mluveného projevu, a nejobtížnější byl překlad samostatných slov. Co se týče překladu do slovenštiny, v Ústeckém kraji byla průměrná úspěšnost 30 %, v Jihomoravském více, celkově 40 %. Tato čísla vypovídají o náročnosti aktivního využívání slovenštiny v psaném textu, kde musí studenti znát specifika grafické jazykové roviny.

Po srovnání výsledků je větší úspěšnost v Jihomoravském kraji. Tím se potvrzuje teze, že studenti z tohoto kraje rozumí slovenštině lépe než studenti z kraje vzdálenější, tj. Ústeckého. Je ale nutné podotknout, že mezi studenty jednotlivých krajů nebyly až tak velké rozdíly, jak by bylo možné zprvu odhadnout. Jedním z faktorů je také to, že respondenti z Jihomoravského kraje mají více příbuzných a přátel na Slovensku a že v samotném Brně studuje mnoho Slováků, takže se s mluvenou řečí setkávají častěji. Studenti z Ústeckého kraje se se slovenštinou buď nesetkávají vůbec, nebo výjimečně skrz televizi a sociální sítě. Co se týče interferencí, v textech se objevily vlivy všech typů interference podle jazykových plánů, ale mezi nejčastější patřily interference pravopisné a fonetické.

Bylo by zajímavé podobný průzkum provést na území Slovenska a následně získaná data porovnat s těmito a zjistit, zda lépe rozumí čeští studenti slovenštině nebo slovenští studenti češtině.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Ako sa riadi vlak. In: *Žilinská detská univerzita* [online]. 2008 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://duef.uniza.sk/index.php?go=prednasky&prednaska=10>
- BALLOVÁ, Denisa. Dočasná slepota zlepšila sluch. *Denník Sme*. 2014, roč. 22, č. 39, s. 11.
- BĚLIČ, Jaromír. *Slovenština: vysokoškolská učebnice pro studující českého jazyka*. 3. vyd. Praha: SPN, 1964, 188 s.
- Březen bude teplý a bez deště. In: *Novinky.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/329097-brezen-bude-teply-a-bez-deste.html>
- BUDOVIČOVÁ, Viera. Z konfrontačného štúdia češtiny a slovenčiny. Československý model dvojjazykovej komunikácie. In: *Slavica Prangesia XXV*. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 25-38.
- DVOŘÁKOVÁ, Jana. *K interferenci češtiny, ruštiny a angličtiny v jazykové výuce*. Praha, 2011. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/78180/>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Vedoucí práce prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc.
- HOFFMANNOVÁ, Jana a Olga MÜLLEROVÁ. Interference češtiny a slovenštiny v mluvené komunikaci. In: *Česká slavistika: České přednášky pro XI. mezinárodní sjezd slavistů*. Bratislava 1993, Slavia, 62, 1993, sešit 3, s. 312-316.
- HUDEČKOVÁ, Martina. *Kontrastivní přístup k výuce češtiny u českých neslyšících*. Praha, 2013. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/113709/>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Vedoucí práce PhDr. Romana Petrářová, Ph.D.
- KAČALA, Ján, Mária PISÁRČIKOVÁ, Ján DORUL'A a Matej POVAŽAJ. *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4., doplnené a upravené vyd. /. Bratislava: Veda, 2003, 985 p. ISBN 80-224-0750-X
- KOPULETOVÁ, Ivana. *Částečná ekvivalentnosť v morfológii jako zdroj interference (na vybraných slovních družích)*. Brno, 2007. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/152894/pedf_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita Brno. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PaedDr. Renée Grenarová, Ph.D.

- KRYSTÝNKOVÁ, Jarmila. K problematice pozitivního a negativního transferu při vyučování ruskému jazyku. *Opera Slavica: Slavistické rozhledy*. 1995, roč. 5, č. 4, s. 48-50. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/117034>
- KŘÍŽOVÁ, Veronika. *Interference v morfologii na vybraném slovním druhu (přídavných jménech)*. Brno, 2009. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/135988/pedf_b/bc_prace_final.txt. Bakalářská práce. Masarykova univerzita Brno. Katedra ruského jazyka a literatury. Vedoucí práce PaedDr. Renée Grenarová, Ph.D.
- LIPOWSKI, Jaroslav. *Konvergence a divergence češtiny a slovenštiny v československém státě*. Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005, 200 p. ISBN 83-229-2598-0.
- LIPOWSKI, Jaroslav. *Operatívna fonetika slovenčiny, češtiny a polštiny*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2011, 186 s. ISBN 978-83-229-3202-5.
- MISTRÍK, Jozef, Olga ŠKVARENINOVÁ a Katarina HEGEROVÁ. *Praktická příručka slovenčiny*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakl., 1997, 203 p. ISBN 80-080-2402-X.
- NÁBĚLKOVÁ, Mira. *Slovenčina a čeština v kontakte: pokračovanie príbehu*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2008, 363 s. ISBN 9788022410601.
- NEKVAPIL, Jiří, Marián SLOBODA a Peter WAGNER. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 117 s. ISBN 978-807-1065-814.
- ONDRUS, Pavel. *Slovenská lexikológia II: nauka o slovnej zásobe*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972, 90 s.
- Ovocné stromy vo februári a odoberanie vrúbľov. In: *Rozhlas a televízia Slovenska* [online]. 1. 2. 2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.rtv.slovensko.sk/radio/archiv/1501/103098>
- PAULINY, Eugen. *Krátká gramatika slovenská*. 5. preprac. a dopl. vyd., v Nár. lit. centre - Dome slov. lit. 1. vyd. Bratislava: Národné literárne centrum, 1997, 211 s. ISBN 80-88878-19-5.
- PAULINY, Eugen. *Slovenská gramatika: opis jazykového systému*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981, 319 s.

- PECIAR, Štefan. Slovenská slovesná predpona pre- a české předpony pře-, pro-. In: *Slavica Prangesia XXV*. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 87-100.
- PISÁRČIKOVÁ, Mária. *Jazyková poradňa odpovedá*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988, 282 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1991, 532 s. ISBN 80-224-0080-7.
- SLOBODA, Marián. Slovensko-česká (semi)komunikace a vzájemná (ne)srozumiteľnosť. *Čeština doma a ve světě*. 2004, 3 a 4, s. 208-220. Dostupné z: http://kses.ff.cuni.cz/system/files/sloboda/CDS_sken-opr.pdf
- SOKOLOVÁ, Miloslava, Květoslava MUSILOVÁ a Dana SLANČOVÁ. *Slovenčina a čeština: synchrónne porovnanie s cvičeniami*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2005, 179 s. Studia academica Slovaca. ISBN 80-223-2150-8.
- SOKOLOVÁ, Miloslava. České kontaktné jevy ve slovenštině. In: ONDREJOVIČ, Slavo a Marie SIMKOVA. *Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda, 1995, s. 188-206. ISBN 8022401609.
- STRAKOVÁ, Vlasta. Poznámky ke konfrontační analýze lexikálního systému slovenštiny a češtiny. In: *Slavica Prangesia XXV*. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 123-129.
- VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. 1. vyd. Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1985. 179 s.
- ZEMAN, Jiří. K přijímání slovenské kultury Čechy po rozpadu Československa. In: ONDREJOVIČ, Slavo. *Slovenčina na konci 20. storočia: jej normy a perspektívy*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1997, s. 182-186. ISBN 80-224-0514-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – nevyplněný dotazník

Příloha č. 2 – upravený záznam z vysílání rádia ReginaBB s názvem Ovocné stromy vo februári a odoberanie vrúbľov [online: dostupné z: <http://www.rtv.s.sk/radio/archiv/1501/103098>].

Příloha č. 3 – ukázkový vyplněný dotazník z Ústeckého kraje

Třída:

Město:

Věk a pohlaví:

1) Přeložte mluvený projev do češtiny:

(Ovocné stromy vo februári a odoberanie vrúbľov. In: *Rozhlas a televízia Slovenska* [online].
1. 2. 2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.rtv.s.sk/radio/archiv/1501/103098>)

2) Přeložte následující souvislý text do češtiny:

Myšiam sa v tme zlepšil sluch, výsledky by mohli pomôcť pri liečbe nepočujúcich. (...) Hey-Kyoung Leeová (...) študovala dve skupiny zdravých myší. Prvú umiestnila na týždeň do tmavej miestnosti, druhá zostala na prirodzenom svetle. (...) Myšiam následne pustila rozličné zvuky odlišných frekvencií a intenzity a sledovala, ako budú reagovať mozgové bunky. Zistila, že neuróny myší s obmedzeným zrakom počuli oveľa ostrejšie a lepšie ako zvieratá z druhej skupiny. „Nevznikli nové neuróny, ale jednoducho sme posilnili existujúce spojenia v sluchovej kôre.“ (...)

(BALLOVÁ, Denisa. Dočasná slepota zlepšila sluch. *Denník Sme*. 2014, roč. 22, č. 39, s. 11.)

3) Přeložte následující slova do češtiny:

bocian - _____

korytnačka - _____

bodka - _____

mačka - _____

cesnak - _____

pivnica - _____

cintorín - _____

rožok - _____

horký čaj - _____

žihľava - _____

4) Přeložte následující text do slovenštiny:

Současný charakter počasí se nezmění ani v březnu. Podle předpovědi ČHMÚ nás čekají převážně nadprůměrné teploty a malé množství srážek. Z hlediska odchylek od normálu by měly být první tři březnové týdny teplotně nadprůměrné. Průměrná teplota v České republice je v březnu 3,8 °C. Nejnižší průměrná teplota byla zaznamenána v roce 1958, kdy dosáhla -1,4 °C. Nejméně pršelo v roce 2003, nejvíce pak v roce 2000.

(Březen bude teplý a bez deště. In: *Novinky.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/329097-brezen-bude-teply-a-bez-deste.html>)

5) Jak často a kde se setkáváte se slovenštinou (rádio, webové stránky, časopisy ap.)? Máte v rodině (ať už blízké či vzdálené) nějakého příslušníka Slovenské republiky? Pokud ano, vídáte se s ním?

Třída: *SEXTA*

Město: *Krupka*

Věk a pohlaví: *14, ŽEN*

1) Přeložte mluvený projev do češtiny:

ovšem dříve a nyní je ^{patř} letovní tým do kterého se občas, v šachovém může zapít i vy, kdo máš počítač. Žil je ^{JSOU} měsíc tel. číslo 0484142153. V našem hostin, fongem československým jsme před chvil'ou měli album patř s evropskými členy naší loterie a všem jak jste slyšeli, je to opravdu dost. Jak jsme videli, tak ten obvy' rozhodl, obvy' ovšem, si vždy nejdeš práva najde, bez obřadu ne píš. ~~patř~~ ^{A KDYŽ} patř mi jim, tak ale patř jednou patř - abyste to patř nepodléháte.

2 chyby

2) Přeložte následující souvislý text do češtiny:

Myšiam sa v tme zlepšil sluch, výsledky by mohli pomôcť pri liečbe nepočujúcich. (...) Hey-Kyoung Leeová (...) študovala dve skupiny zdravých myši. Prvú umiestnila na týždeň do tmavej miestnosti, druhá zostala na prirodzenom svetle. (...) Myšiam následne pustila rozličné zvuky odlišných frekvencií a intenzity a sledovala, ako budú reagovať mozgové bunky. Zistila, že neuróny myši s obmedzeným zrakom počuli oveľa ostrejšie a lepšie ako zvieratá z druhej skupiny. „Nevznikli nové neuróny, ale jednoducho sme posilnili existujúce spojenia v sluchovej kôre.“ (...) (BALLOVÁ, Denisa. Dočasná slepota zlepšila sluch. *Denník Sme*. 2014, roč. 22, č. 39, s. 11.)

Myšiam sa v tme zlepšil sluch, výsledky by mohli pomôcť pri liečbe nepočujúcich. Hey-Kyoung Leeová študovala dve skupiny zdravých myši: Prvú umiestnila na týždeň do tmavej miestnosti, druhá zostala na prirodzenom svetle. Myšiam následne pustila rozličné zvuky odlišných frekvencií a intenzity a sledovala, jak budú reagovať mozgové bunky. Zistila, že neuróny myši s obmedzeným zrakom slyšely mnohým ostrejšie a lepšie, než zvieratá z druhej skupiny. Nevznikli nové neuróny, ale jednoducho jsme posilnili existující spojenia ve sluchové kôře.

0 chyb

3) Přeložte následující slova do češtiny:

bocian - <u>slápek</u>	korytnačka - <u>žeha</u> ✓
bodka - <u>hůlka</u> ✓	mačka - <u> kočička</u> ✓
cesnak - <u>česnek</u> ✓	pivnica - <u>hospoda</u>
cintorín - <u>čítomovník?</u>	rožok - <u>rožek</u> ✓
horký čaj - <u>horlý čaj</u>	žihlava - <u>rova</u>

5b

4) Přeložte následující text do slovenštiny:

Současný charakter počasí se nezmění ani v březnu. Podle předpovědi ČHMÚ nás čekají převážně nadprůměrné teploty a malé množství srážek. Z hlediska odchylek od normálu by měly být první tři březnové týdny teplotně nadprůměrné. Průměrná teplota v České republice je v březnu 3,8 °C. Nejnižší průměrná teplota byla zaznamenána v roce 1958, kdy dosáhla -1,4 °C. Nejméně přišlo v roce 2003, nejvíce pak v roce 2000.

(Březen bude teplý a bez deště. In: Novinky.cz [online]. 2013 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/329097-brezen-bude-teply-a-bez-deste.html>)

Ličovaný charakter počasí sa nezmění ani v březnu. Podle předpovědi ČHMÚ nás čekají převážně nadprůměrné teploty a malé množství srážek. Z hlediska odchylek od normálu by měly být první tři březnové týdny teplotně nadprůměrné. Průměrná teplota v České republice je v březnu 3,8 °C. Nejnižší průměrná teplota byla zaznamenána v roce 1958, kdy dosáhla -1,4 °C. Nejméně přišlo v roce 2003, nejvíce pak v roce 2000.

14/30

5) Jak často a kde se setkáváte se slovenštinou (rádio, webové stránky, časopisy ap.)? Máte v rodině (ať už blízké či vzdálené) nějakého příslušníka Slovenské republiky? Pokud ano, vídáte se s ním?

Setkávám se s ní velmi málo, ale často. Při trávení volného času je nezbytná. Někdy ji mám v práci a někdy i doma. Nemám.